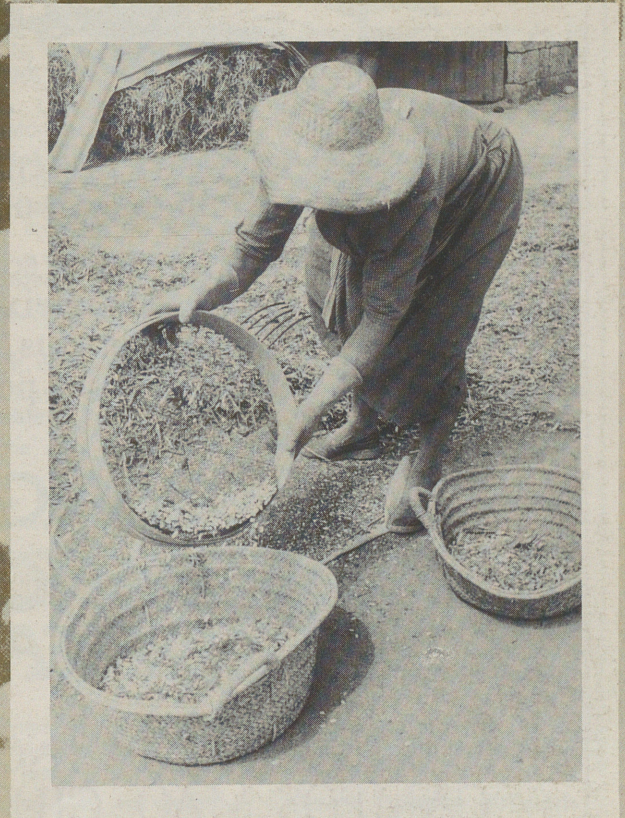

lluc

setembre-octubre 78
n° 681
50 pts.

LA DONA: DE LA SUBMISSIO A LA LLUITA

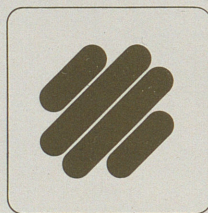

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

SETEMBRE-OCTUBRE
78

LLUC

Revista bimestral, n.º 681
Any LVIII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores
Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà
Caps de Redacció: Josep M. Llompарт i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals
Estranger: 350 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 50 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix: taller gràfic ramon
Balme, 39 - Tel. 25 44 32

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colònia

1 (129)

= Sumari =

Pàg.

- 2 **CORREU: Sobre «Ciutat de Mallorca» i «La Ciutat de Mallorca». La nostra senyera. Ordenació del territori.**
- 3 **Dret de federació per als Països Catalans.** Un escrit, signat per més de cent intel·lectuals dels PP.CC. contra un precepte de la futura Constitució espanyola que prohibeix la federació entre països autònoms.
- 4 **EDITORIAL: Entre el desconcert i l'esperança.** Breu repàs a la ignorància que manifesten alguns «centros», insistència sobre el dret a la federació de països autònoms, confiança en les passes que va fent el Consell interinsular.
La capçalera d'aquest número és dedicat a la **dona**: a la seva problemàtica a Mallorca, en concret, a la seva lluita, a les seves reivindicacions dins una societat tradicionalment masclista.
- 5 **Assumpció Cortès: Dona i Capitalisme.** Una anàlisi de com aquest sistema polític-econòmic entrebanca el ple desenvolupament de la personalitat de la dona.
- 9 **Alguns aspectes del treball de la dona.** Article de Maite Gual, Magdalena Moyà i Margalida Chicano, del Grup d'Alliberament de la dona (G.A.D.).
- 11 **El treball de la dona a l'hostaleria,** per Gina Garcias. La situació de la dona en aquesta feina on treballen 30.000 de les dones mallorquines sobre un total de 80.000.
- 13 **El treball a foravila.** Una entrevista, feta per membres del G.A.D., a Joana Tugores, de Montuïri.
- 14 **Elencontre de ciències humanes i socials dels PP.CC.** Breu nota de con-vit per aquesta trobada que pot tenir tanta transcendència dins el moment present de reflexió sobre els Països Catalans, que se celebrarà el proper desembre, a Ciutat de Mallorca.
- 15 **El treball de la dona a la indústria de la pell** (a Inca, en concret). Entrevista amb Eulàlia Carmona i Aina Amer.
- 16 **L'ESGLÉSIA NOSTRA. El paper de la dona a l'Església de Mallorca,** per Rosa Tomàs.
- 17 **Present i futur de la dona dins l'Església,** per Llum Delàs.
- 19 **Antònia Vicens, la nostra coneguda novel·lista, ens presenta Breu retrat de la dona en el poble.**
- 21 **Mira, nina:** un poema amb molta punta, inèdit, d'En Jaume Santandreu, escrit el 1974.
- 22 **Gabriel Janer Manila: Símbol i misteri de la poma.** Un breu recorregut per les glosses del nostre cançoner popular eròtic.
- 26 **Cap a una política cultural del país: Elements per a una reflexió.** Segon article de Xavier Garcia-Cassanyes sobre un tema de repàs històric que té un pes tan feixuc i transcendent per al moment actual.
- 29 **Pere Riutort i Mestre presenta el fruit de la tasca didàctica que ha duit a terme a València i a les Illes: L'elaboració de material didàctic per a l'ensenyament de la llengua.** En podeu demanar més noves al Monestir de la Real.
- 31 **Finalment, dues planes dedicades a la tasca que duu a terme l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions a Mallorca: III «Stage» internacional de dansa moderna i jazz.**
- 32 **VIII Serenates d'estiu. Mes de cultura a Sóller. II Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans** (a celebrar els 2-5 de novembre).

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARNS

5106526684

Correu

SOBRE «CIUTAT DE MALLORCA» I «LA CIUTAT DE MALLORCA»

Sr. Director de «Lluc»:

He vist, amb una mica de retard, el número de la vostra revista corresponent a maig-juny i hi he pogut llegir la carta de Bartomeu Carrió i Trujillano referent a «Ciutat o Palma?», i la resposta que hi dona la revista. Com que aquesta resposta no em sembla prou precisa, i atès que som el responsable de la introducció a la **Gran Enciclopèdia Catalana** —i darrera ella, a tota la producció editorial catalana— de la forma «la Ciutat de Mallorca», voldria exposar ràpidament a la consideració dels vostres lectors les conclusions a què he arribat sobre aquesta matèria.

En primer lloc, crec —com la vostra resposta— que la forma **Palma** és perfectament correcta i que cal rebutjar d'una vegada per sempre els sentimentalismes romàntics que la veien com una imposició del centralisme borbònic. Sembla que a hores d'ara tots els arqueòlegs s'han posat —a la fi— d'acord a admetre el que des del segle passat ja resultava clar: **Palma** és el nom romà de l'actual capital de Mallorca. Aquest nom llatí fou ressuscitat almenys durant el segle XVI (l'utilitza, per exemple, una descripció de la vinguada de l'emperador Carles a Mallorca) i l'utilitzà, al segle XVII, el falsari Roig i Jalpí en la Crònica atribuïda a Bernat Boades.

En segon lloc, el nom posat pels «conquistadors catalans» a Palma no fou «Ciutat de Mallorca», sinó simplement «Mallorca» (Mallorques en la terminologia de l'època). Els documents antics parlen indistintament de «Mallorca» o de «la ciutat de Mallorca» —sovint contraposada a «regne de Mallorca», de la mateixa manera que parlen de «la ciutat de Barcelo-

na» o de «la ciutat de València». No crec, doncs, admissible de dir que «l'article LA davant CIUTAT DE MALLORCA» no «tengui cap tradició entre la nostra gent».

En tercer lloc, l'ús del topònim «Ciutat» per designar la capital més pròxima no és un fenomen propi de Mallorca: el trobam, per exemple, a Barcelona mateix, i crec que cal no confondre «Ciutat» (no Ciutat de Mallorca, forma mai no documentada ni al llenguatge parlat ni al llenguatge escrit, fora d'algun cas de voluntarisme o de manca d'informació) amb «la ciutat de Mallorca», que acostumam a escriure amb majúscula (sense massa fonament, d'altra banda).

En resum, el nom tradicional «català» de Palma és simplement «Mallorca», bé que per a major claredat convengui utilitzar la forma també tradicional «la ciutat (o la Ciutat) de Mallorca». La forma «Ciutat de Mallorca» no té cap tradició, ni cap justificació. La forma **Palma** és igualment correcta i té l'avantatge d'evitar ambigüitats.

JOSEP MASSOT I MUNTANER
(Montserrat)

LA NOSTRA SENYERA

Sr. Director de «Lluc».

Ciutat de Mallorca.

Distingit senyor:

De Barcelona estant i essent català del Principat, sempre fa un poc de por d'escriure sobre coses de Mallorca. Tothom sap quines pretensions o vicis ens atribueixen alguns, però, d'entrada diré que escric més com a interessat per les coses de Mallorca que no pas com a habitant de Barcelona.

He seguit pels escrits a «Lluc» la controvèrsia sobre la qüestió de la bandera de Mallorca. Tothom ha aduït raons erudites, però pel to polèmic es veu que no és una simple qüestió d'heràldica lo que es discuteix. A mi me pareix que la discussió ha estat mal enfocada; una cosa és el problema dels emblemes medievals, que només hauria d'ésser matèria d'estudi d'heraldistes i genealogistes, amb un tractament científic del tema i sense posicions apriorístiques. Una altra és si convé o no que les Balears (i Pitiüses) disposin de parla catalana. És evident que les dues coses van relacionades, però, en principi, i com a mètode d'investigació, no crec que s'hagin de barrejar.

Respecte a la qüestió de si la senyera del regne de Mallorca era formada per les barres i el castell, com que no som heraldista no vull entrar en l'assumpte, però si fos així, crec que aquests símbols serien generals de tot el regne, és a dir, no solament dels territoris insulars sinó també dels continentals: com tals de Roselló i Cerdanya, almenys. Que jo sàpiga ni els rossellonesos ni els cretans han reivindicat mai aquesta bandera, però si tan segurs estan els qui defensen aquesta hipòtesi, som disposat a proposar que Puigcerdà, Llívia, Bellver de Cerdanya, la vall de Ribes i Berga (territoris del comtat de Cerdanya) on tenc algunes amistats, adoptin la seva bandera genuïna. Qualcú altre potser ho farà als comtats de Roselló, Conflent, etc. i a la ciutat de Montpeller. Vejam si tenim sort.

El saluda molt atentament

JOSEP MORAN I
OCERINJAUREGUÍ

ORDENACIÓ DEL TERRITORI

El problema més greu que patim fa més de trenta anys és l'especulació anàrquica del territori de l'illa trossetjant finques de terra fèrtil o utilitzant llocs que s'haurien de respectar per l'interès artístic o paisatgístic on a vegades s'hi construeixen bastiments extravagants que desgracien per sempre el paisatge. Així com a la península el govern en vista a augmentar la producció fa el possible per la concentració parcel·lària, a Mallorca ho fa a l'enrevés: la revalorització del terreny per construir va minvant cada dia l'àrea de cultiu. Una prova d'aquest fet la tenim a Sóller que durant quatre cents anys va ésser la universitat més rica de l'illa degut als seus horts fertillíssims. No s'ha d'oblidar que Sóller a la fi del segle denou exportava de dotze a quinze mil tones de cítrics anuals. És a dir que no s'ha trobat altra forma per engrandir la ciutat que fer desaparèixer horts i terra fèrtil. Al meu entendre l'ordenació territorial haurà d'ésser elaborada per ecòlegs, naturalistes, economistes. Els senyors Aspiroz, Colom i Mayol exposen d'una forma perfecta el que hauria d'ésser la futura reforma territorial de Mallorca que és ben urgent que es posi en pràctica.

JOSEP ESTADES
(Sóller)

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: Ronda del Guinardó, 24 A. Barcelona (12)

Dret de federació per als Països Catalans

Intel·lectuals de tots els Països Catalans han redactat
per a ser llegit a les Corts, el text següent:

Els sotasignants, homes i dones de les Illes Balears, del País Valencià i del Principat de Catalunya, que durant molts anys hem lluitat per la defensa de la democràcia a l'Estat espanyol i pels drets nacionals dels Països Catalans, hem cregut convenient de manifestar el nostre rebuig al primer paràgraf de l'article 138 de la Constitució, aprovat en el Congrés de diputats de Madrid, que prohibeix la federació d'entitats autònomes, i, per tant, condiona negativament la lliure expressió de la voluntat popular. Aquesta prohibició a la possibilitat d'exercir un dret democràtic —exercici que en cap cas no en pressuposa el resultat— considerem que és una imposició específicament dirigida contra els nostres països units per vincles històrics, lingüístics i culturals; d'altra banda aquesta restricció pensem que està en contradicció amb el tractament que la Constitució dona al problema de les autonomies a l'Estat espanyol.

Lamentem que, davant d'un problema tan important i que va més enllà de l'actual conjuntura històrica, no s'hagi tingut en compte ni la tradició ni l'esperança de milers de ciutadans que durant molts anys han treballat per consolidar la pròpia comunitat a partir de les seves característiques nacionals; treball amb el qual continuarem compromesos perquè forma part de la nostra manera de realitzar-nos com a ciutadans i demòcrates, dins el sistema de transformacions solidàries i modernitzadores que desitgem a tots els pobles que formen l'Estat espanyol.

Demanem que aquesta restricció dels drets democràtics sigui reconsiderada en el Senat, última instància en què s'haurà de discutir aquest text constitucional. I ho fem precisament en nom de la sobirania popular que proclama la Constitució i amb la finalitat que sigui la voluntat colectiva de les comunitats autòctones les que puguin decidir lliurement el seu propi futur.

Signen, per ordre alfabètic

Santiago Albertí, Andreu Alfaro, Víctor Alomar, Lluís Alpera, Vicent Andrés Estellés, Ramon Aramon i Serra, Joan Armet, Antoni Avellà, Antoni-Maria Badia i Margarit, Josep Barceló i Muner, Bartomeu Barceló i Pons, Joan Bastardes, Josep-Maria Batista i Roca, Maria Beneyto, Pere Bohigas, Maur Boix i Selva, Manuel Boix, Esperança Bonet, Max Canher, Manuel Càmara, Francesca Candela, Ferran Camps, Llorenç Capellà, Maria Aurèlia Campany, Jordi Carbonell, Francesc Carreras, Josep M. Castellet, Gonçal Castelló, Eliseu Climent, Miquel Coll i Alentorn, Bartomeu Colom, Guillem Colom, Antoni Comas, Antoni Comas i Pujol, Josep Costa, Ricard Creus, Alfons Cucó, Josep M. Cullerell, Josep Antoni Devesa, Josep Espasa, Salvador Espriu, Amadeu Fabregat, Josep Fibla, Jaume Fuster, Joan Fuster, Tomàs Garcés, Helena Ferrer i Mallol, Enric Ferrer i Solivares, Xavier Folch, Lola Gaos, Climent Garau, Arcadi Garcia, Xavier Garcia i Cassanyes, Eugeni Giral, Josep Iborra, Gabriel Janer Manila, Pere Jofre i Bosch, Mateu Juan Florit, Pere Llabrés, Jordi Llimona, Josep M. Llompard, Josep M. López Llaví, Jaume Lorés, Jordi Maluquer, Joaquim Maluquer i Sostres, Albert Manent, Marià Manent, Josep Marí i Marí, Isidor Marí, Joan Mas, Josep Massot i Muntaner, Guillem Mateu, Gregori Mir, Joan Francesc Mira, Carles Miralles, Aina Moll i Marquès, Francesc de B. Moll, Ovidi Montllor, Andreu Murillo, Joana Nicolau, Pere Nicolau Bover, Francesc Obrador, Joan Oliver, M. Antònia Oliver Raimon, Josep Pernau, Josep Pi i Sunyer i Cuberta, Vicent Pitarch, Rafael Prades, Josep Renau, Enric Ribes i Marí, Rafael Ribó, Carme Riera, Miquel-Angel Riera, Antoni Roca i Pineda, Montserrat Roig, Jordi Sabartés, Manuel Sanchis Guarner, Jordi Sarsanedas, Miquel Sellarès Joaquim Sempre, Antoni Serra, Pere Serra, Eduald Solà, Enric Tàrrega, Marc Taxonera, Josep Termes, Miquel Tarradell, Albert Thous, Joan Triadú, Joan Valls Jordà, Enric Valor, Jordi Ventura, Jaume Vidal i Alcover, Josep-Miquel Vidal i Hernández, Jordi Vilanova, Marià Villangómez, Josep Vives Campanar, Joan Genovès i Vicent Peset i Llorca.

editoria

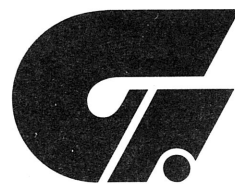
Escrivim aquestes ratlles sota impressions de diferent signe que per una banda ens reconforten en uns ideals, llargament defensats, i, per contra, ens fan tocar de peus en una terra greument desorientada i manipulada per forces interessades a mantenir alienacions i ignoràncies seculares que els darrers 40 anys s'han agreujat notablement. Tot just constituït el Consell Interinsular, s'han posat en moviment una sèrie de maniobres encaminades a obstaculitzar la labor d'aquest organisme i en el fons a entrebancar el procés cap a l'autonomia. Aquesta és la indubtable significació d'un anomenat «Centro cultural mallorquí» que, en un menyspreu absolut a la ciència lingüística, que palesa una ignorància total, pretén erigir una suposada cultura mallorquina enfront de la verdadera identitat secular de les nostres illes.

Per un altre costat, la futura Constitució de l'Estat espanyol, curant-se en salut, s'ha apresat a recollir la prohibició de federacions entre comunitats autònomes que ja establia la Constitució, un poc massa tocada de jacobinisme, de 1931. És evident que aquest precepte és una desautorització expressa d'uns dels drets bàsics de tota comunitat diferenciada: el dret a l'autodeterminació. Enfront d'aquest precepte s'ha alçat la veu de més d'un centenar d'intel·lectuals i professionals dels Països Catalans, units en una actitud que ells mateixos saben purament testimonial, però que calia que es fes pública en un moment tan decisiu i que, en definitiva, marca un camí obert, pel qual —n'estam segurs— cada dia el nostre poble, més co-nexedor dels seus drets, de la seva història

Entre el desconcert i l'esperança

i de la seva cultura autènticament comuna, voldrà caminar amb els ulls ben oberts cap a uns horitzons que ens llevin, per sempre, l'oprobri de colonitzacions forasteres i ens facin esser qui som, ben nosaltres, sense els fantasmes que branden —d'altres colonialismes— els qui voldrien que la nostra història continuàs tan ignorant, tan despersionalitzada, tan «provinciana» com fins fa poc.

Independentment que considerem o no que la Constitució que és a punt de promulgar-se representi un avenç dins l'estructura de l'Estat espanyol, ens hem de proposar tots plegats començar des d'ara la lluita perquè sigui eliminat un precepte que ja l'any 1931 els nostres intel·lectuals qualificaren de «separador».

TALLER GRÀFIC
RAMON

**Una impremta
per a la nostra cultura**

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

Dona i Capitalisme

per Assumpció Cortès

«Hay muchas mujeres trabajando en ocupaciones que debieran estar destinadas a los hombres».

Aquesta frase va esser escrita l'any 1933 damunt el diari mallorquí «La Almudaina» pel seu corresponçal a Berlín en una crònica que es dedicava a alabar les mesures contra l'atur duites a terme per Hitler. Una d'elles era, naturalment, el retorn de les dones a la llar. Mesura que fou molt ben rebuda per alguns sectors que la justificaven amb raonaments semblants als d'aquest corresponçal: «Ahora que trabajan ellas, están sin ocupación, esposos, padres o hermanos. Y es preferible que trabajen éstos y ellas se reintegren a los hogares».

El retorn d'una crisi econòmica semblant a la dels anys trenta ha actualitzat aquesta teoria potenciant, alhora, la repetició d'aquestes mateixes paraules per moltes persones que veuen en la dona que fa feina fora de la casa com la responsable de la manca de llocs de treball. D'aquesta manera, es comprova com encara està ben estesa la idea que la dona no té dret a participar normalment en el món del treball, un món que pertany a l'home i al qual només pot tenir-hi accés quan sigui necessària i útil. Constituint, així, una reserva important de mà d'obra, una treballadora per a ocasions especials que sempre ha de tenir en compte que el seu paper primordial dins la societat és el de madona de la casa i el de mare de família.

Fins ara, doncs, s'ha exclòs la dona de qualsevol participació directa dins el sistema que l'envoltava aïllant-la així, de tota lluita o preocupació social. Poc a poc, però, la dona ha començat a adonar-se'n de la seva situació i ha iniciat la conquesta d'alguns dels drets fonamentals negats fins aleshores. Ara bé, maldament tot el que s'ha aconseguit, encara n'estam ben lluny d'un veritable alliberament.

La compra: una de tantes tasques de la dona per a la reconstrucció de la força de treball.

Per això, el que aquí voldríem plantejar és l'interès que ha tengut i té el sistema capitalista en fomentar la marginació de la dona. ¿Fins a quin punt pot canviar els plantejaments antifeministes mantinguts fins ara sense veure atacats els propis interessos i les bases de l'actual estructura de poder?

Per donar una resposta satisfactòria a aquesta qüestió cal contemplar, com a mínim, dos punts: En primer lloc, la funció ideològica —reproductora de l'actual sistema— que ha exercit i exerceix la dona i, en segon lloc, els beneficis econòmics que el sistema capitalista extreu de la madona de la casa i de la dona, en general.

LA FUNCIO IDEOLÒGICA

S'ha dit sovint que la discriminació pel sexe s'inicia des del dia del naixement. I, efectivament, és en aquesta data quan ja comença a conformar-se, en el nin o la nina, el diferent paper que hauran de jugar quan siguin grans. La família, l'escola, els mitjans de comunicació i la societat, en general, seran els fidels encarregats d'integrar la dona dins un sistema de valors que acceptarà amb molta més facilitat que l'home com a conseqüència de tots els condicionants socials rebuts al llarg de tota la seva vida. I, entre aquests cal destacar, com a

més important i, sovint, insuperable el que comporta la dependència econòmica respecte a l'home. Una dependència que implicarà una recerca de seguretat concretada, sobretot, en el matrimoni. D'aquesta manera la dona es convertirà en la persona més «interessada» en el manteniment de la família que li permetrà un benestar econòmic així com l'equilibri ideològic pel que ha estat educada (un marit, uns fills, un status...).

Identificant, doncs, la dona amb la família —la institució més defensada per la dreta benpensant— s'aconsegueix una de les millors garanties per la perpetuació de l'actual organització social. La família com a base del sistema capitalista i la dona com a base de la família s'uneixen i es complementen tal com ho afirmava Engels a «L'origen de la família» on relaciona l'opressió de la dona i l'existència de la família amb l'organització econòmica de la societat. Per això, la majoria de reivindicacions feministes es troben al costat de l'atac a la família, alhora, que aquest atac comporta un rebuig de l'actual organització de la societat com ho afirma Eli Zaretsky «La familia sólo puede transformarse como parte de la transformación general y destrucción de la economía capitalista. Esto requiere los esfuerzos mancomunados de todos los trabajadores, incluyendo las amas de casa» (1).

LA FEMINITAT

Sota aquesta expressió s'hi amaga un dels tòpics més útils pel sistema i, de rebot, per l'home, en general.

En ella, s'hi inclou tota una concepció de la vida que provoca en la dona una gran quantitat de cadenes internes, inhibicions, manca d'audàcia, de curiositat... que deriven, a la fi, amb una actitud passiva i «conformista» enfront de la societat i el món envoltant.

La paraula «feminitat» és, doncs, l'encarregada d'omplir totes aquestes «virtuts» amb un contingut màgic i sublimador que exagerarà la importància de la maternitat i del treball de la llar —com a feines genuïnament femenines—, aconseguint així la millor excusa per marginar la dona de tota activitat dins la societat i utilitzar-la, només, quan la seva veu pot ésser útil al sistema tal com succeí els anys 30 quan les dretes es convertiren en ardents defensors del dret de la dona a votar mentre l'esquerra n'estava en contra adduint que «El voto femenino, será canalizado por curas, frailes y monjas» (2). Resulta també il·lustrativa la utilització de la dona que realitzà la Junta Militar xilena expressada, sobretot, en les paraules pronunciades per un enginyer brasiler en una entrevista realitzada pel «Washington Post» (3) que afirmaven: «Enseñamos a los chilenos a utilizar a sus mujeres contra los

marxistas» i, continuava, «las mujeres constituyen el arma más eficaz en política. Tienen tiempo, están dotadas de una gran capacidad emocional y se movilizan muy rápidamente»... D'aquesta manera, les dones s'han utilitzat per defensar uns interessos de classe (normalment, els de la dominant) que s'han amagat darrera reivindicacions situades, aparentment, al marge de la política (llar, organització familiar, criança i educació dels fills...). Emprant, doncs, els típics arguments que la llar, els lligams familiars, etc., estan en perill enfront de les forces progressistes s'aconsegueix mobilitzar les dones en defensa dels —que creuen— seus interessos. I, així, «Las amenazas que el «totalitarismo marxista» hace pesar sobre el hogar, la supervivencia de los lazos familiares, la educación de los niños, fueron y siguen siendo los argumentos que agita el anticomunismo mundial. Estas amenazas se proponen paralizar a las mujeres y exacerbar a ultranza los rasgos conservadores de la cultura femenina dominante» (4).

L'ASPECTE ECONÒMIC

És evident, però que la marginació i la utilització ideològica de la dona no respon a uns interessos purament teòrics. Darrera —com darrera qualsevol ideologia— hi trobam tota una justificació econòmica especialment interessada en mantenir i potenciar aquesta situació. Una justificació que és desfressada rera una ideologia aparentment allunyada de tota relació amb l'organització econòmica de la societat. Així, sembla que la feina de la dona a la llar és una activitat privada, tan sols beneficiosa pel reduït àmbit familiar i sense cap incidència en el sistema vigent. Però, per poc que s'aprofundint en el tema, es veu com el paper de la dona respon a uns interessos ben concrets d'aquest sistema. I, en aquest sentit, de cada vegada, s'estén més la idea que el «benestar» econòmic dels obrers dels països capitalistes avançats es deu, entre d'altres coses, a l'exploitació dels negres (dels països subdesenvolupats) i de les dones.

Aquesta afirmació que, en un principi, pot semblar gratuïta, va prenent de cada vegada més força si analitzam la funció i la relació del treball domèstic amb el sistema capitalista.

En primer lloc, cal aclarir que els valors d'ús produïts en la feina domèstica no es realitzen per l'intercanvi. Es consumeixen en el si de la família en lloc de vendre's en el mercat. Així, no adopten la forma de mercaderies i, en conseqüència, no podem dir que el treball domèstic sigui un tipus de producció mercantil. Aquest treball, produeix valors d'ús que formen part de la subsistència de l'obrer establint-se d'aquesta manera, una relació complexa i simbiòtica amb el capital que es converteix en el més interessat en fomentar una di-

visió de la feina segons el sexe. En ella, es responsabilitza als homes de la producció social —dels béns intercanviables en el mercat— i a les dones de la reconstitució diària de la força de treball dels productors —tasques domèstiques, reproducció (l'única atribuïda purament biològica), cura dels infants, etc.—. Per contra, la seva participació directa en la producció social es considerarà, en tot moment, com a subsidiària o com una situació transitòria subordinada, en tot cas, a l'acompliment dels seus deures com a madona de la casa. Així, la primera obligació de totes les dones amb una família serà la de subministrar serveis domèstics gratuïtament.

I, és aquest fet, un dels pilars fonamentals pel manteniment del sistema capitalista ja que si el proletariat no descansava sobre aquesta base femenina que s'ocupa de l'elaboració dels aliments, de la roba... el sistema es trobaria en la necessitat de crear els serveis indispensables per a una reconstitució col·lectiva de la força de treball —serveis que, seguint la lògica capitalista no podrien ésser gratuïts— o cada obrer hauria d'encarregar-se del seu propi manteniment, el que comportaria la necessitat de disminuir les hores de feina, i per tant, les hores de plusvàlua apropiades pel capital serien moltes menys. Pot afirmar-se, per aquest motiu, que indirectament el capitalista també extreu plusvàlua de la madona de la casa. Així, si consideram —com demostrà Marx— que el capitalista paga un salari com a contrapartida a les necessitats de manteniment i reproducció del treballador —no equivalent a la quantitat de treball realitzat— podem incloure la dona com a integrant del primer apartat i continuar l'argumentació amb l'afirmació de Wally Secombe (5) que diu: «Una parte del salario refleja específicamente el valor creado por el trabajo doméstico de las amas de casa al reproducir y mantener al obrero (y a «sus sustitutos» de la siguiente generación): Esta es, pues, la parte del salario que se destina a mantener y reproducir al ama de casa (y a sus sustitutas)».

LA FEINA DE LA DONA RELACIONADA AMB EL SALARI DE L'HOME

Per començar, però, hauríem de veure si aquest treball domèstic pot midar-se en termes de valor.

A l'hora de determinar aquest fet ens trobam, en primer lloc, amb el problema d'esbrinar el temps que cada madona de la casa inverteix per realitzar la feina domèstica. Una qüestió que pot semblar difícil d'aclarir si tenim en compte que les madones de la casa no tenen cap horari fix i han d'estar disposades a qualsevol hora del dia. Però, ens podem aproximar al tema si ens fixam que aquest treball té com a finalitat transformar el sala-

ri de l'home en els mitjans de subsistència necessaris per a la reproducció de la força de treball. Aleshores podem arribar a una idea bastant concreta del temps de feina invertit per la madona de la casa si coneixem el salari mig de l'home juntament amb les condicions de vida de la família.

Segons aquest punt, no treballarà igual una dona que tengui un fill i uns ingressos de 40.000 ptes. mensuals que una amb quatre fills i 25.000 ptes. mensuals.

Aquesta darrera, haurà d'invertir molt més temps per possibilitar la subsistència de la família ja que moltes coses que la primera adquirirà elaborades (vestits, menjars preparats per l'infant, conserves...) les haurà de realitzar, estant dotada, a la vegada, de menys mitjans tècnics —electrodomèstics— que la primera.

Veiem, doncs, com existeix una relació ben directa entre la intensitat mitja de feina de la madona de la casa i el sou de l'home. En aquest sentit, cal considerar l'aspecte productiu de la dona a la família i, per tant, la funció econòmica i no només ideològica d'aquesta dins la família i dins la societat capitalista, en general. Ara bé, el fet que el salari es rebi a través de l'home generarà un tipus de relació masculista i autoritària entre homes i dones que considerarà la feina de la llar com a improductiva i poc important en comparació amb qualsevol altra feina «masculina», propiciant, alhora, que pocs homes i dones siguin conscients d'aquest paper fonamental de la dona dins l'economia capitalista. Cal, però adonar-se'n d'aquesta afirmació de Zaretsky (6): «El sistema de trabajo asalariado, se mantiene gracias al trabajo socialmente necesario, pero privado, de amas de casa y madres. La crianza, el aseo, el lavado de la ropa, el mantenimiento de la propiedad, la preparación de los alimentos, el cuidado de la salud, la reproducción, etc., constituyen un ciclo perpetuo de trabajo necesario para mantener la vida en esta sociedad. En este sentido, la familia es parte integral de la economía en el capitalismo».

EL SISTEMA CAPITALISTA I L'ALLIBERAMENT DE LA DONA

La història del capitalisme és la història de la submissió de l'home i de la dona pels interessos de les classes dominants. Ara bé, el cas de la dona es diferencia en que la seva opressió no és protagonitzada, únicament pel sistema sinó que en ella també hi participa l'home —conscient o inconscient—. Patint, així la dona una doble explotació.

Des d'aquesta perspectiva, el que ens interessaria aclarir és ¿fins a quin punt una conscienciació de tots els homes i dones, convivint dins aquest mateix sistema, permetria un veritable alliberament de la dona? ¿Fins a quin punt el sistema capitalista im-

Cada intent d'alçar el cap ha estat reprimit. Per què retgira tant l'alliberament de la dona...?

possibilita —mitjançant la seva intervenció solapada— aquest alliberament? i, si és així, ¿a què es deu aquest interès en mantenir els lligams de la dona amb la família i el malbaratament que suposen tants de petits llars-tallers on s'hi produeixen els mateixos productes?

Poden resultar il·lustratives, per contestar les qüestions anteriors, les tres possibles raons que apunta en Jean Gardiner:

«1.—Puede ser más provechoso en un sentido estrictamente económico ya sea desde el punto de vista del capital como un todo, ya sea desde el de las fracciones dominantes.

2.—La socialización de todos los servicios corrientemente realizados en la casa podría de tal manera alterar la naturaleza de esos servicios que dejaría de satisfacer ciertas necesidades especialmente emocionales.

3.—Cualquier erosión adicional del trabajo doméstico podría minar aspectos ideológicos de la familia (por ejemplo, el autoritarismo, el sexismo, el individualismo) que son importantes en el mantenimiento de la aceptación del capitalismo por parte de la clase trabajadora».

Podríem afegir-hi que la collectivització de serveis no és precisament una atribució del sistema capitalista o que l'estalvi d'energia i de mitjans tècnics que podria suposar l'establiment de menjadors, bugaderies, etc. estaria en flagrant contradicció amb la lògica de vendre cuines, rentadores, geleres...

D'altra banda, basta repassar la història i veurem com en cap moment les dretes han potenciat un veritable alliberament de la dona, reservant-li, sempre, el de companya del «seu home» —com a centre exclusiu o més important—. Se l'ha educada i se l'educa per agradar a l'home i tot el que es permeti fora d'aquí no seran més que petites concessions per acallar les, de cada vegada més nombroses, reivindicacions feministes. Però, al marge de la gratuïtat dels anticonceptius, de la legalització de l'avortament, de la igualtat davant la llei, d'un mateix sou per una mateixa feina i d'altres conquestes d'aquest tipus —importants però insuficients—. ¿Podem les dones esperar gaire cosa

(1) ELY ZARETSKY *Familia y vida personal en la sociedad capitalista*, Ed. Anagrama n.º 6.

(2) Extret d'una editorial apareguda al diari «El Diluvio» en contra del vot de la dona per creure que aquest beneficiaria a les dretes. El diari esmentat era de tendència radical d'esquerres. L'editorial està reproduïda a la revista «L'Avenç» n.º 4.

(3) Reproduïda per MICHELE MATELART a *La cultura de la opresión femenina*, Ediciones Era n.º 46.

(4) MICHELE MATELART. Op. citada.

(5) JOHN HARRISON, WALLY SEC-COMBE, JEAN GARDINER, *El ama de casa bajo el capitalismo*, Anagrama n.º 110.

(6) ELY ZARETSKY. Op. citada.

més? ¿És possible que el capitalisme no ja potèncii sinó que simplement permeti una total equiparació de la dona amb l'home?

De moment, ens sembla impossible ja que ens trobam amb tota una sèrie de contradiccions com la manca de poder absorbir tota la mà d'obra que sorgiria de la incorporació de la dona en el món del treball, la incoherència —dins la lògica capitalista— de crear serveis col·lectius i gratuïts per a tothom, la pèrdua del membre, fins ara, més integrat dins el sistema. És a dir, tota una sèrie de concessions que en qualsevol moment podrien girar-se en contra d'ell.

Totes aquestes qüestions semblen del tot insuperables dins l'actual sistema capitalista que, com a màxim, durà a terme una tasca tan enganyosa i contradictòria com la que ens trobam amb els anuncis de «La condició femenina», que actualment ens ofereix TVE, emeses al costat de tots els altres anuncis i de tota una programació que delimita perfectament el paper de cada sexe.

Al sistema capitalista, doncs, no li podem demanar res més que una política incoherent que no qüestiona en cap moment les bases de la problemàtica femenina, ja que una conscienciació en aquest sentit podria resultar «poc prudent» i «perillosa» per la seva pròpia continuïtat.

«Con el fin de construir una gran sociedad socialista, es de suma im-

portancia movilizar a las grandes masas de mujeres para que se incorporen a las actividades productivas. En la producción, hombres y mujeres deben recibir igual salario por igual trabajo. Sólo en el proceso de la transformación socialista de la sociedad en su conjunto, se podrá alcanzar una auténtica igualdad entre ambos sexos» (8).

En principi, sembla ben certa aquesta afirmació de Mao quan diu que només amb una transformació socialista serà possible la igualtat entre sexes. Ara bé, cal llimar-la una mica: Si bé és cert que el capitalisme impossibilita un alliberament real de la dona i que aquest es fa molt més factible en una societat socialista —com ho demostran tímidament els països de l'Est on la dona s'ha incorporat majoritàriament a la producció i, en el cas de Xina, ha passat d'una total vexació a ocupar un lloc important dins la societat—, també cal constatar que l'establiment del socialisme no comporta l'alliberament automàtic de la dona. Així, veim com els països de l'Est —que els citam com una nova experiència, sense fixar-nos en si realment caminen o no cap a un veritable socialisme— encara ens trobam en que la majoria de llocs que comporten una certa autoritat —els del govern, sobretot— encara estan ocupats, quasi absolutament, per homes. D'altra banda, els mateixos partits d'esquerra dels països capitalistes cauen en vi-

cis semblants atorgant un paper més o menys important a les dones del partit al temps que els llocs més decisius estan ocupats per homes —d'una forma majoritària o absoluta—. Pot replicar-se que, aquest fet, es deu a l'actual estructuració de la societat en la qual poques dones militen a partits i es dediquen a la política però, en tot cas, és ben necessària la vigilància de les pròpies militants.

Ara bé, malgrat totes les falles de l'esquerra, el que és evident és que les dretes, a més de no haver superat aquest defecte, l'han fomentat i el fomenten. I, davant aquesta actitud poca cosa en podem esperar.

Tan sols un esforç conjunt entre tots els grups progressistes i la dona podrà conduir a un veritable alliberament. Un alliberament que comportarà una transformació radical de tota l'actual estructuració ideològica i econòmica de la societat. Un canvi de plantejaments que només serà factible amb una transformació o destrucció de l'actual sistema capitalista que, alhora, hauria d'acompanyar-se l'una conscienciació de totes les dones per assolir el nostre alliberament com a grup.

ASSUMPCIÓ CORTÈS

(7) JOHN HARRISON, HARRY SEC-COMBE, JEAN GARDINER. Op. citada.

(8) MAO TSETUNG «El llibre roig».

Publicacions de l'Editorial Moll per a l'ensenyança de la llengua de les nostres Illes:

Francesc de B. Moll: { Promptuari d'Ortografia.
La llengua de las Baleares, 1.
La llengua de las Baleares, 2.
La llengua de las Baleares explicada a las personas de habla castellana.
Gramàtica Catalana referida especialment a les Illes Balears.
Exercicis de Gramàtica.
L'home per la paraula.
Diccionari Castellà-Català
Diccionari Català-Castellà.

Aina Moll: **A, Bé, Cé, sa pastera ja la sé.** (Per a infants de curs preescolar).

Joan Coromines: **El que s'ha de saber de la llengua catalana.**

R. L. Ninyoles: **Idioma i prejudici.**

Jaume Oliver: **Escola i societat.**

Diversos autors: **Polèmica den Pep Gonella.**

Diversos autors: **L'educació a Mallorca.**

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Carrer den Fortuny, 5. Palma de Mallorca.

Molt poques vegades, quan s'analiza l'actual crisi econòmica del capitalisme, hom pensa en la dona com un dels sectors socials més afectats actualment per aquesta situació.

D'ençà de la Revolució Industrial les dones hem format sempre —a benefici del capitalisme— un gran exèrcit de reserva de mà d'obra que el sistema ha emprat en els moments de creixement econòmic i que després ha estat enviat «a casa» quan hi ha hagut una davallada en la producció. A l'Estat Espanyol, després de la guerra de classes del 1936-39, quan hi havia molt pocs llocs de treball el «Fuero del Trabajo» deia: «El Estado en especial prohibirá el trabajo nocturno de las mujeres, regulará el trabajo a domicilio y LIBERARÁ A LA MUJER DEL TALLER Y DE LA FABRICA».

Després de l'etapa autàrquica, quan arriba el cicle d'expansió econòmica dels anys 60 (turisme, entrada de divisses que provenen de l'emigració, etc.) de nou l'Estat permet la incorporació de la dona al treball. Els Plans de desenvolupament contemporen la necessitat d'augmentar la població laboral com a mitjà indispensable per a la industrialització de l'Estat. Es comencen a establir plans per a la creació de guarderies, etc.

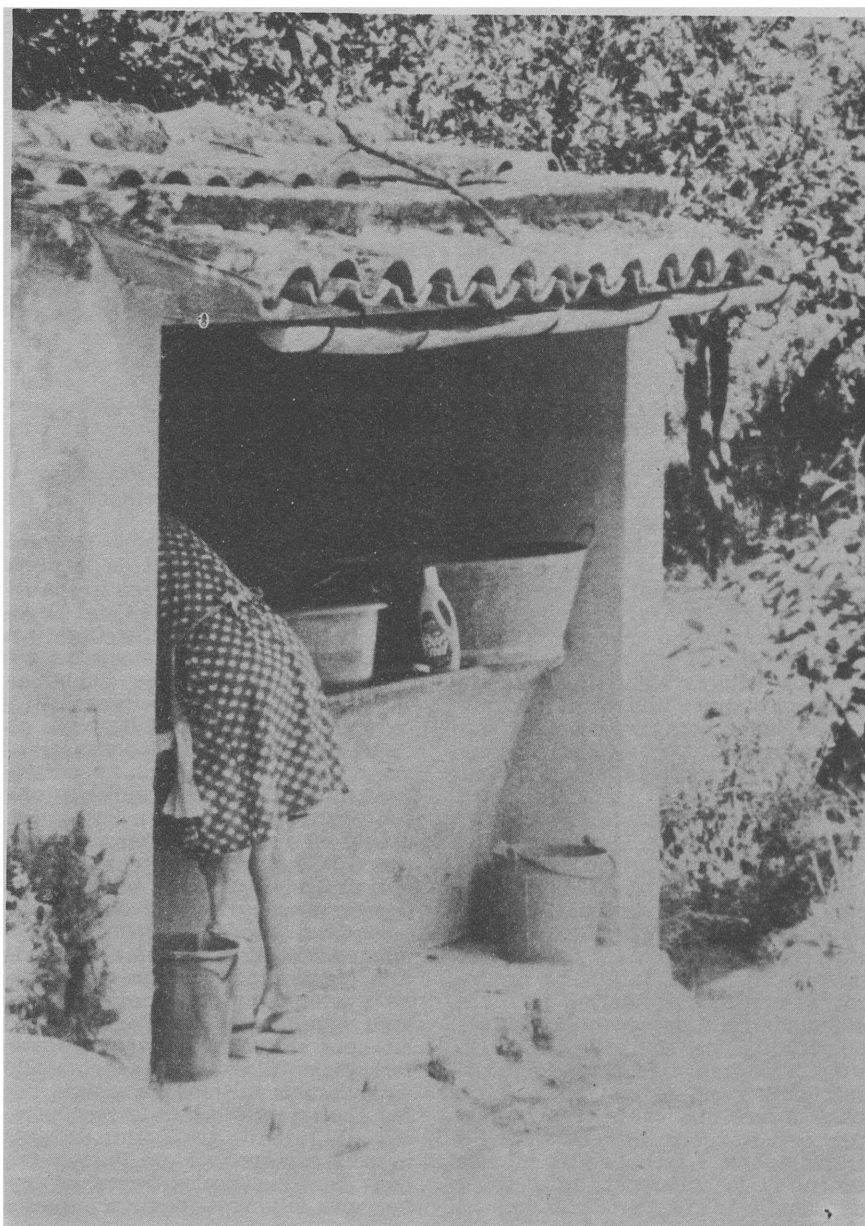
Però avui en dia, amb l'actual crisi, segurament a molta gent li agrairia poder tornar de nou a allò del «Fuero...»: «ES NECESARIO LIBERAR A LA MUJER DEL TALLER Y DE LA FABRICA».

Tot això, ho deim perquè dins aquesta pre-democràcia restringida i autoritària que ens ha tocat viure, el problema de la dona ha estat objecte de massa paraules i de pocs fets concrets. Fins ara veiem com les dones hem estat emprades com a important font de vots, però en cap moment ni el Govern de la UCD ni les altres forces parlamentàries han tractat la nostra problemàtica i les nostres urgents necessitats amb l'esperit de trobar autèntiques solucions.

Els milions de dones, que, reduïdes a la simple i agotadora feina domèstica, si tinguessin altres possibilitats, acceptarien un treball asalarat fora del domicili degut a l'actual situació es veuran obligades —per un llarg període—, a mantenir-se amb atur forçós i encobert. Un atur que mai no figura en les llistes d'aturats oficials però que és real i marca una situació terrible i colpidora.

Alguns aspectes del treball de la dona

per M. Gual, M. Moyà, M. Chicano

Els partits parlamentaris firmants, de «Pactos de La Moncloa» tan sols es comprometen a provar de mantenir l'actual nivell de col·locació, però la creació urgent de nous llocs de treball queda a la lliure voluntat dels empresaris. Just això ja ens permet esbrinar com, amb el que fa referència a la dona, es mantindrà l'actual situació d'atur forçós i anirà augmentant amb els pròxims mesos. Podem considerar igual de greu o encara més el no-reconeixement concret d'una problemàtica específica de la dona, que un altre cop a més d'oblidar-se completament, ni se l'anomena.

Hi ha un compromís formal de mantenir l'actual nivell de col·locació, però l'experiència concreta i quotidiana ens demostra que es just això: un compromís formal. Les reduccions de plantilla són contínues i —com és de suposar— les primeres afectades són sempre les dones. Per posar un exemple concret, dins la indústria tèxtil, en el nombre de treballadores és majoritari (el 95 %), la reducció de plantilles afecta al 50 % de la mà d'obra femenina. L'atur de la dona és relativament bo d'amagar. El sou de la dona no és considerat moltes vegades com a determinant per l'economia familiar, sinó solament com ajuda al sou del pare o del marit. En tot cas i malgrat sembli una cosa inversemblat, la discriminació soferta per la dona la fa, de rebot, un element menys conflictiu que l'home a l'hora de reivindicar els seus drets.

Hi ha un altre problema específicament femení que també condiciona greument la seva incorporació a la producció, a la cultura, etc. i és el treball domèstic. Puix la possibilitat concreta que les dones puguem exercir sense entrebancs el nostre dret al treball no depèn solament de que hi hagi o no llocs de treball. Mentre no puguem solucionar el problema que significa aquesta doble explotació continuaran els problemes quan una dona decideix qui treballar com assalariada i poc o gens haurem avançat. Basta pensar per un moment en el reduït nombre de places per a infants a les guarderies existents. Les conclusions llavors ja són alarmants.

Tot això ens duu imperiosament a tornar a parlar del Pacte de la Moncloa. Un Pacte determinat per entendre l'actual problemàtica de tots els sectors treballadors i de la dona específicament ja que ha legalitzat la congelació salarial, el lliure acomiadament, perquè no ha fet res en definitiva per aturar l'allau de l'atur... i perquè, i és el que ens pareix més greu, ni els partits amb base obrera que varen ésser votats per defensar els interessos de les treballadores i treballadors no han tengut ni la coherència ni el valor de denunciar l'ús particular que ha

fet del Pacte UCD —malgrat que ja ho haurien d'haver previst—.

Com dèiem abans —i consti que no ens estranya gens ni mica— el Pacte de la Moncloa no contempla en cap dels seus apartats la necessitat de creació de obres d'infraestructura (guarderies, menjadors, etc.) que vagin posant les fites d'una progressiva socialització del treball domèstic. En el Pacte no hi ha res de res damunt problemes bàsics que condicionen la possibilitat que la dona surti de la seva marginació: ni una paraula damunt la creació de guarderies, menjadors públics, rentadors, residències de la tercera edat... Incoherent i injustificable davant la importància de la funció social que desenvolupa la dona i molt especialment la dona treballadora.

Un altre capítol igualment lamentable és el que fa referència a l'actual Constitució, aprovada recentment a la Càmera de Diputats de les Corts. Ja està ben clar que no creim que una Constitució feta sota un règim burgès i capitalista pugui mai establir fites per a un complet alliberament de la dona. L'alliberament de la dona és impossible sota el règim burgès i patriarcal capitalista. Però el que és ridícul i indignant és que l'actual Constitució «solucioni» el problema femení amb la següent frase: «No habrá en ningún caso discriminaciones en el trabajo por razón de sexo», afirmació desafortunada que per cert ja constava en el famós «Fuero de los Españoles». Aquest fet no tan sols és trist i lamentable sinó que posa en qüestió per a qualsevol feminista el pretès caràcter democràtic de l'actual Constitució.

Davant aquest greu i flagrant oblit de la problemàtica de la dona en la Constitució diversos grups feministes d'arreu de tot l'Estat Espanyol han fet arribar a les Corts un text que fa referència a uns quants principis democràtics que haurien de quedar recollits constitucionalment i deverses modificacions en l'aspecte penal, civil, laboral, segretar social, etc. que, de no ser recollits —les darreres notícies és que no han estat recollits— ens farien pensar en el nostre rebuig a la Constitució. Per la nostra part subscriuim aquestes esmenes i reproduïm completament l'apartat que fa referència a la situació laboral de la dona: «L'Estat garantirà el dret de tots els ciutadans a un treball digne i remunerat i promourà l'accés amb igualtat de condicions a tots els llocs de treball i categories professionals. Dins aquesta orientació establirà els mitjans necessaris per fer plenament efectiva la incorporació al treball productiu de tots aquells sectors que en l'actualitat, com és el cas de les dones, es troben més allunyats d'exercir aquesta

possibilitat. Al mateix temps es preocuparà especialment que aquest treball es faci en condicions no discriminatòries lluitant perquè no hi hagi treballs específics per a dones, ja que en la seva majoria aquests treballs són alienants, poc creatius i de baixa qualificació professional.

L'Estat establirà també sancions a les empreses que no tinguin en compte aquests drets quan a través d'un mitjà o un altre posin emperons a l'accés amb igualtat de condicions a la dona i si mitjançant indemnitzacions i gratificacions impedeixen aquests accés al treball per raó de sexe o estat civil.

Al mateix temps, l'Estat haurà de posar les condicions necessàries per acabar amb l'actual economia patriarcal, part indestruable del sistema capitalista, que fa de la família una unitat de producció i consum i per tal d'evitar això tendirà a la socialització del treball domèstic.

El que cal aclarir, però, és que quan les feministes i els grups per l'alliberament de la dona, reivindicam l'accés de la dona al treball productiu i assalariat som molt conscients que avui en dia, tenint en compte les actuals limitacions del sistema capitalista, ens trobarem sotmeses a una doble explotació (el treball domèstic - el treball assalariat) i que tendrem molt serioses dificultats per avançar professionalment a una societat masculista i patriarcal, sabem ben cert que estarem igual d'explotades —i a vegades molt més— que qualsevol altre treballador.

Però al plantejar aquesta reivindicació, partim del dret inalienable que té tot ésser humà al treball i a viure amb el producte del nostre treball, com qualsevol altre treballador.

Volem participar dins el món del treball assalariat perquè estam en contra de l'aïllament i la divisió burgesa del treball que redueix la dona a l'exclusivitat del treball a l'interior de la casa. Volem, sobretot, acabar d'una vegada per sempre amb aquesta dependència econòmica de la dona al pare o al marit que és una de les bases de la nostra opressió. Volem, per damunt de tot, tenir les eines per interpretar el món directament, sense intermediaris, vivint les seves lluites i contradiccions, com a individus capaços d'orientar i determinar la seva vida per ells mateixos.

Reivindicam, en definitiva, el dret al treball perquè volem participar solidàriament i col·lectiva en totes les lluites per la transformació de la societat capitalista actual.

**MAITE GUAL
MAGDALENA MOYA
MARGALIDA CHICANO**
del Grup d'Alliberament de la dona
(G. A. D.)

El treball de la dona a hostaleria

per Gina Garcias

D'unes 80.000 dones, aproximadament, que realitzen a les Illes un treball productiu, amb contracte laboral, trenta mil ho fan al sector d'hostaleria. Fent treballs específics, i en unes categories determinades, que no són traspasades fora de comptadíssimes excepcions, les dones treballadores en l'hostaleria representen més del 50% del cens laboral d'aquest sector. Amb un grau de combativitat que està molt part damunt del que es podia esperar d'un grup presumptament «alienat», les dones treballadores d'aquest sector han encapçalat sovint lluites reivindicatives en els mateixos hotels, tal com han declarat les federacions d'hostaleria de diverses Centrals Sindicals. Són més de 30.000 dones que han de fer unes jornades i uns horaris de treball que entrebanquen considerablement el seu altre treball, no productiu i no reconegut, però inevitable de madona de casa.

L'HOTEL, PERLLONGACIÓ DE LA LLAR

A les Illes l'oferta de treball destinada a la dona ha vingut, bàsicament, del sector de l'hostaleria. I dins aquest sector, per als departaments de neteja, bugada, arranjament de pisos, etc. En l'hostaleria la majoria de les dones han estat contractades per a fer un treball, pagat aquesta vegada, però que fonamentalment no es difereix. En l'hostaleria la majoria de les rences del que han de realitzar a la llar, com a madones de la casa. No se'ls exigeix preparació ni condicions especials. Basta que siguin ràpides i diligents. Per fer aquesta feina, només calen els coneixements i l'aprenentatge per a desenrotllar exclusivament la funció de madona de casa i bona mare, només que en els hotels se'ls exigeixen uns ritmes forts a canvi d'un salari ajustadíssim i amb l'amenaça constant, si bé encoberta, del comiat i de la no renovació del contracte.

Així, dels diversos treballs que un hotel necessita, i que vénen enquadrats en categories, les dones treballadores solament poden aspirar a ser contractades com a cambreres de pisos, dones de neteja, cosidora-plan-

Foto Tony Catany

xadora, encarregada de llenceria, telefonista, auxiliar administratiu, realitzant aquests treballs, exclusius tots ells de la dona, i especialment el de cambrera de pisos a uns ritmes, que són qualificats per la Federació d'Hostaleria de CC.OO. com a desmesurats.

Qui controla és la «governanta», encarregada d'organitzar els serveis de neteja, bugada i llenceria. És l'únic lloc amb un cert nivell decisoriu ocupat per una dona, però que, a diferència dels caps d'altres sectors, que tenen la categoria sisena o més elevada, està situat en la categoria cinquena, com a caps segons.

LES CATEGORIES MÉS BAIXES SÓN PER A LA DONA

Les dones treballadores d'hostaleria són pagades d'acord amb la categoria i el treball que aconsegueixen. En el conveni no figura cap discriminació en aquest sentit. Tal categoria, tal sou. Doncs bé, les dones en els hotels estan condemnades a un tipus específic de treball, i aquest treball

és subjecte a una categoria específica i, en general, baixa.

Cal dir, no gensmenys, que progressivament les dones treballadores de l'hostaleria van accedint a un altre treball: el de cambreres de menjador. Però cal dir que fan aquesta feina amb contracte de «cambreres de pis» (que té un sou inferior), i endemés són obligades a fer la neteja del menjador com si fos la mateixa feina. Així, les dones estan desenrotllant una funció corresponent a una categoria més alta però pagades d'acord a una inferior i, per agreujar-ho, tenen l'afegit d'una feina que els homes no voldrien fer i que elles no tenen l'obligació de fer a no ser que es vegin amenaçades d'amagat amb la pèrdua del lloc de treball.

L'empresari d'hostaleria té, en la dona treballadora, un grup social condemnat a no sortir, fora de casos excepcionals, d'una determinada categoria, dictada en funció de la divisió sexista de la feina, i conseqüentment dominada per ella. Té un grup social sense perspectives d'ascens professional i, per tant, sense aquest tipus de reivindicacions. I té un conjunt de força de treball fàcilment super-exploitable a canvi d'un salari que no sobrepassa les 21.000 ptes.

CONDICIONS DE TREBALL: NO HI HA EQUIPAMENTS A LES ZONES TURÍSTIQUES

Després de moviments reivindicatius, que s'arribaren a generalitzar, les treballadores d'hostaleria, majoritàriament cambreres de pisos, han aconseguit tenir horaris de vuit hores continuades. Fins fa poc hom les obligava a realitzar, després de les vuit hores de treball, torns de «guardia» rotatius, de vuit hores més. Com a mínim una volta a la setmana, tal com explica l'ASTUDTH-UGT, les cambreres de pisos s'havien de prestar obligatòriament a aquest treball que, endemés, no era pagat i era inclòs al salari normal.

Les cambreres tenen dret a menjar a l'hotel i, si està situat a més de tres quilòmetres del casc urbà, tenen dret, com els homes, a habitació en el mateix hotel.

En general les habitacions del personal són situades en els soterranis o a dalt de tot, devora les sales de màquines. Són habitacions per a sis o vuit persones. Si l'habitació és apta per a tres llits, n'hi ha sis, distribuïts en lliteres. Si n'hi caben quatre, n'hi ha vuit, i així progressivament. Fora de comptadíssimes excepcions, les parelles que treballen en el mateix hotel, es veuen obligades a viure en habitacions distintes. Separats per sexes. La neteja d'aquestes habitacions és a càrrec d'una dona, a la qual se sol recórrer per altres tasques d'urgència, i així la neteja és esporàdica.

Per a les dones treballadores amb fills, el problema de les condicions de treball s'agreuja per la inexistència pràctica de guarderies, menjadors, i altres equipaments en les zones d'aglomeració turística. No hi ha tampoc un servei de transport adequat per tal que els nins es traslladin a una altra guarderia.

La majoria de les treballadores-mares han de fer vertaders malabarismes per a combinar, amb altres mares en situació consemblant, torns entre elles per tenir cura dels fills petits.

I encara que s'aconsegueixin guarderies i escoles, resta el problema dels dissabtes i diumenges, dies «forts» de l'hostaleria. I encara que, pel conveni, els treballadors i treballadores amb fills menors de dos anys tenguin preferentment el dia lliure els

dissabtes i diumenges, la majoria d'ells han de restar als llocs de treball i la vida familiar esdevé pràcticament nul·la. Les Centrals Sindicals, en el seu programa, tenen establert reivindicar guarderies, menjadors, etc. especialment planificats per als treballadors, treballadores, d'hostaleria quant als horaris, jornades laborals, etc. de tal forma que tenir un fill no es convertesqui en un «handicap» difícilment superable per a les treballadores. Així, segons ASUDTH-UGT, s'han mantingut diverses reunions amb la patronal, a través d'una Comissió Mixta formada pel conveni, i està previst reivindicar de l'Administració el finançament d'aquests equipaments.

LA COMBATIVITAT DE LES TREBALLADORES D'HOSTALERIA

Com a la resta de sectors de la producció, la combativitat de la dona treballadora de l'hostaleria es veu condicionada per les estructures socials que l'han encotillada com a grup. La inseguretad en ella mateixa, i la inseguretad que li fiquen des de fora, unida a la duplicitat de la seva jornada laboral, han suposat un llast per a la incorporació de la dona treballadora al moviment reivindicatiu.

Nogensmenys, en el cas de l'hostaleria, aquest llast ha estat superat per les mateixes dones sense més ajuda que les seves deficientes condicions

de treball. I així, en més d'una ocasió i segons ASUDTH-UGT, les treballadores d'hostaleria, que pertanyen en llur majoria a la categoria de cambres de pisos, han començat un moviment reivindicatiu en el si dels hotels que fou seguit per la resta dels treballadors. Pel que fa referència al grau d'afiliació, les treballadores tenen el mateix que els homes a les Centrals Sindicals, com declaren aquestes. En són una raó —en altres sectors el percentatge d'afiliació femenina és molt baix— els problemes laborals específics de la dona en l'hostaleria, en estar enquadrades en categories pràcticament exclusives.

Quant a la seva participació en els comitès d'empresa, si bé és minoritària, és el sector de la producció amb més participació femenina en les estructures de representació dels treballadors.

HI HA MOLT A REIVINDICAR

Sense més ajuda per a superar els obstacles de les seves condicions de treball que la càrrega de la combativitat, derivada d'aquestes mateixes condicions de treball, les dones que fan feina a hostaleria es van organitzant a través de les Centrals Sindicals i a través de llur presència en els comitès d'empresa per anar aconseguint, de mica en mica, part del que encara els resta per a reivindicar, que és molt.

GINA GARCIAS

FAJAS **Reina**® CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

San Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Chocolata amb ensaimades calentes

Gelats i quemullars

Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 211653

Ciutat

El treball a foravila

Avui en dia, a l'any i busques de la predemocràcia encara és difícil parlar amb la dona mallorquina. Històricament marginada, amb un baix nivell de culturització i aclaparada tant per la feina del camp com per la de la casa encara no ha sortit del paper en què l'Església, el

capitalisme i la societat patriarcal l'han reduïda. Per posar un exemple, basta dir que dels 1.500 afiliats a la Unió de Pagesos, tan sols sis o set són dones. Parl amb una d'elles, Na Joana Tugores de Montuiri, membre de la Secretaria de la Unió de Pagesos.

—Joana, ens pot dir en què consisteix exactament la feina de la dona al camp?

—Nosaltres ho fèiem tot, a vegades ben igual o més que els homes. Malgrat que a vegades el llaurar, el segar, etc., ho fan els homes hi ha també moltes dones que ho fan. I fa vint o trenta anys encara molt més que ara, ja que no hi havia cap mitjà modern de conreu. Heu de tenir en compte que el reguiu per aspersió, els tractors, la maquinària moderna és cosa tan sols d'ara. Abans tot es feia a mà.

Les dones hi feim també tot el dia, de vuit a nou del vespre i pensa que has de fer el dinar, cuidar els al.lots, etc.

—I el problema dels infants, com ho arreglau?

—Abans els nins petits, els dúiem també al camp, davall sa figuera, a sombra. Ara ja normalment moltes dones procuren quedar a casa fins que els nins tenen tres anys. Heu de tenir en compte que no hi ha guarderies i a les escoles nacionals no hi poden anar fins als sis anys. Tenim molts de problemes amb aquesta falta de guarderies. Les monges ja no basten per solucionar aquest problema. Amb les contribucions que pagam a l'Estat, crec que ja podríem tenir solucionat aquest problema.

—Com veus el nivell cultural, la promoció de la dona pagesa?

—Aquest sí que és un problema greu. Fins ara la «cultura» que ens donaven era el resar, anar a missa i escoltar els «serials» de la ràdio. També el «Hola» i les Fotonoveles han fet el seu paper. El nostre nivell cultural és baix, la càrrega que representa el treball en el camp, després la casa, els fills, etc. no dona temps per res. La dona pagesa està completament marginada de la vida cultural, social, etc. per no parlar de la sindical o política. Aquest és ja un tema tabú. Aquesta marginació històrica fa que ja no tenguim inquietuds. Des de la família, passant després per l'Església i acabant amb el matrimoni hi ha tota una sèrie d'entrebancs que li vedem completament l'accés a la informació, a la promoció.

Aquests darrers anys hi ha una tendència perquè les nines no vagin tant a camp, que quedin a casa, brodant, cosint i quan la família pot l'envien a un col·legi a estudiar. Hi ha darrerament una petita preocupació per la

promoció de la dona, però es molt reduït això i depèn sempre del medi familiar i de les possibilitats econòmiques.

—Quins són els motius principals que han contribuït a aquesta marginació de la dona pagesa?

—Bé, a part dels condicionaments

produïts específicament per la feina dura i pesada del camp hi ha també l'herència del franquisme, de la Falange, de l'Església, de l'Acció Catòlica. L'Església no ha fet res mal per al nostre alliberament, al contrari, ha estat la que ha creat la consciència que la dona bastava que sapigués re-

sar, cosir, brodar i ja estava. En certa mida crec que aquest combinat d'Església, Falange, etc., ha estat el que més ha ajudat a mantenir dins la ignorància la dona pagesa i la dona mallorquina en general. Un paper en definitiva, nefast.

—Creus que el panorama ha canviat d'ençà del 15 de juny?

—No ho crec. Gairebé tot ha restat igual. Per les eleccions varen venir els mitineros a predicar quatre coses, però després ja no n'hem sabut res més. Crec que dins els partits fins i tot els d'esquerra hi ha un oblit molt poc per fer participar la dona pagesa. Per posar un exemple, la mateixa Unió de Pagesos ha fet molt poc per fer participar a la dona dins les seves lluites i reivindicacions.

Els homes no senten com a seu aquest problema. No fan gaire coses per augmentar l'afiliació femenina al sindicat. Podríem dir que la ideologia de la Unió de Pagesos és encara la del passat, «la dona a casa seva i res pus».

Voldria aprofitar aquesta entrevista precisament per fer una crida a La Unió de Pagesos. En el sentit que ajudi a vèncer aquesta marginació històrica de la dona pagesa i que tenguí en compte la nostra problemàtica i la nostra situació dins les seves reivindicacions. Les dones pageses creim que així com el nostre esforç i la nostra feina es determinant en l'economia familiar igualment ho pot ésser en la lluita per un futur millor.

Aquesta ha estat la veu de na Joana Tugores. La tasca per obrir el camí de la dona pagesa al progrés, a la incorporació activa a la vida social, política i cultural està encara per començar. Hi ha poder ocults, poders oficials interessats en que les coses siguin, continuïn com sempre. La mateixa gent que històricament ha lluitat per consolidar aquesta marginació resta amb el seu poder polític i ideològic. Continua essent la trava principal de l'alliberació de la dona pagesa. Cal ja, definitivament, passar a l'ofensiva, incorporar a la dona mallorquina a la tasca de resolució de les seves pròpies necessitats, dels seus propis problemes. La feina, com dèiem abans, està per començar.

IIencontre de ciències humanes i socials dels PP. CC.

Els propers dies 8-10 desembre se celebrarà a Ciutat de Mallorca aquest II Encontre. El primer tingué lloc a Perpinyà els 19-21 de març de 1976, amb el tema «Nació, estat, província». Hi assistiren més de 400 persones.

Des de llavors han passat moltes coses que han afectat els Països Catalans profundament. Ementem especialment els treballs del Congrés de Cultura Catalana. Però encara queda molt per fer en la reflexió i debat científic sobre els PP.CC. i les llacunes i punts de fricció són nombrosos.

Aquest segon Encontre vol tractar tant de la problemàtica general dels PP.CC. en un aspecte global, com d'aspectes monogràfics. També seran convidats, com a Perpinyà, investigadors estrangers que presentin comunicacions que, des de perspectives teòriques i pràctiques diferents dels nostres, puguin ajudar-nos a clarificar posicions. No pretén aquest II Encontre d'arribar a conclusions polítiques concretes, sinó de contribuir a facilitar el suport teòric, a partir de la recerca, per

a les diferents posicions ideològiques i científiques sobre la formació i desenvolupament de les nacionalitats.

Tindrà dos tipus de sessions: unes de caràcter general i unes altres més especialitzades, en forma de seminari.

PONÈNCIES DE LES SESSIONS PLENÀRIES:

I. Per a una teoria del fet nacional i anàlisi del procés d'una consciència nacional. Ponents: Lluís V. Aracil, Joan Borrell, Josep Fontana.

II. Les classes socials i la qüestió nacional. Ponents: Alfons Cucó, Jordi Escrivil, Gregori Mir.

III. Homogeneïtat i heterogeneïtat dels espais i estructures. Ponents: Bartomeu Barceló, Joan Beccat, Isidor Marí.

Per la inscripció i qualsevol informació, dirigiu-vos a: II Encontre de Ciències humanes i socials dels PP.CC. Facultat de Filosofia i Lletres. Apartat 598. Ciutat de Mallorca.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

IRRIGUIBLE

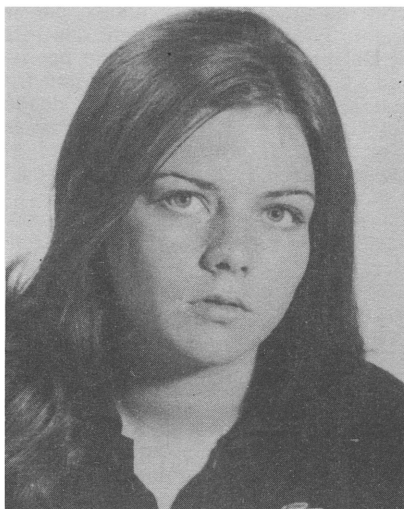
6 novembre
a 6 desembre

A la indústria de la pell

La indústria de la pell és una de les feines amb més anys de tradició a Mallorca. La dona hi ha jugat i hi juga un paper molt important tant pel treball realitzat a la fàbrica com pel que desenvolupa a ca seva. I, és sobretot, aquest darrer fet, el que marca d'una forma especial a la treballadora de la pell que, d'aquesta manera, es troba allunyada de tota possible reivindicació col·lectiva, la qual, alhora, es veu també interceptada pels cacics a l'estil d'Antoni Fluxà —propietari de la fàbrica Loryc, batle d'Inca, del Movimiento fins que va fer-se d'Alianza Popular i que darrerament es decanta cap a UCD— que gaudeix d'un fort control sobre la «Aso-

ciación de trabajadores de la piel de Baleares», sindicat groc al servei del capital.

Per a reflexar —encara que d'una manera molt exhaustiva— les especials característiques de la indústria de la pell i, sobretot, la situació concreta de la dona hem entrevistat N'Eulàlia Carmona, treballadora de «Lorenzo Fluxà» i Aina Amer de «Comercial Ramos», ambdues membres de la Unió Comarcal d'Inca de CC. OO. que, com passa sovint degut a l'escàs nombre de dones afiliades a sindicats, són les dues úniques dones que pertanyen al Secretariat de la Unió Comarcal.

Eulàlia Carmona

—Ens podeu dir com es el treball de la dona a la pell?

—Es un treball també molt dur, tan dur com potser el del camp, l'únic que no hi has d'estar tan al damunt, però feixuc ho és molt. Hi ha també la discriminació a la qual som sotmeses. Normalment les dones rebem un 4 % de salari menys que els homes fent la mateixa feina. Per sort CC. OO. té dins les seves reivindicacions pendents l'obtenir un igual salari per una mateixa feina. Però els empresaris d'aquí, acostumats a l'è-

poca del franquisme no en volen saber res.

—Segons tenim entès moltes dones en lloc de treballar a la fàbrica ho fan a casa seva, com funciona això?

—Aquí sí que hi ha explotació molt forta de la dona, de la dona treballadora. Basta pensar que el salari normal que arriba a treure una dona que fa feina tot el dia durant una setmana no sol passar les 3.500 pessetes. Ja hem dit que es pot fer amb 3.500 pessetes setmanals. I són més de 10 hores diàries! A més no tenen seguretat social. És una situació veritablement vergonyosa.

Això convé molt als empresaris. I s'aprofiten de que és una de les úniques sortides que li queda a una dona després de casada. La dona aïllada din casa seva fa molta feina i per aquesta mateixa divisió i aïllament es despreocupa de la seva unió o dels seus drets. Normalment no està afiliada a cap sindicat i la mentalitat empresarial es preocupa que així sia.

—Per què creus que hi ha tantes dones que suporten aquesta situació?

—Ja et dèiem abans que no hi ha cap mena de consciència política o sindical. La dona treballadora inquera està sotmesa a un doble sistema d'explotació. No hi ha res que ajudi la seva promoció. Cal tenir en compte que la mateixa dona que va a la fàbrica i que per tant surt de l'aïllament familiar té al damunt una sèrie gran de problemes sense resoldre. Per exemple, què fer amb els fills? A Inca hi ha una sola guarderia, la del senyor Fluxà on es cobren unes 4.000 Pts. per nin. És a dir, no hi ha mitjans concrets que permetin aquesta promoció de la dona. La feina, el cuidar la casa i els infants, és com

Aina Amer

un cercol de ferro que ens va fent coses en lloc de persones. Ara canviem bastant en les accions que pugui emprendre CC. OO. o UGT en quant a defensar conseqüentment els nostres drets i al mateix temps seria molt interessant que en portàs a terme una àmplia campanya de sensibilització tant de la dona com de tot el poble en el que es refereix aquesta discriminació que patim. És una tasca que hem de fer tots, però especialment els sindicats i els partits obrers. Aquesta és la feina.

L'Església nostra

El paper de la dona en l'Església de Mallorca

per Rosa Tomàs

En un moment transcendent per l'Església del nostre país en què poc a poc anam descobrint la nostra «identitat cristiana» i en què l'Església com a «comunitat de creients» ha de recuperar la seva credibilitat de portadora del «Missatge de Salvació i d'alliberació» de Jesús bre el paper que toca a cadascun dels creients, per ser bre el paper que toca a cadascun dels creients, per ser tots plegats, membres actius i responsables.

Veig avui l'Església del nostre país en camí esperançador de recuperació de la creativitat i llibertat de l'origen del Cristianisme. I en la mida que vagi refent la seva realitat de «comunitat» o grup de gent que creu en Jesús, s'hauran d'anar creant els serveis o ministeris que la comunitat necessita per complir el seu paper de servei als homes i a la societat.

EL PAPER DE LA DONA EN AQUESTA ESGLÉSIA RENOVADA COM «COMUNITAT DE CREIENTS»

La dona dins una Església en camí de renovació té un paper vital i transcendent com transcendent és per a la història, el paper de tota persona humana. Però, podríem dir que de la mateixa manera que la naturalesa ha fet de la dona bressol de fecundació i de vida, al seu esperit, fet a imatge de Déu com l'home sembla que se li pot assignar una missió connatural de creativitat, de ferment, per ajudar al creixement, i desenvolupament de la dimensió transcendent de la persona humana: la fe.

Pensant en l'origen de la primera comunitat cristiana hem de reconèixer que va ser fecundada i empesa, de manera molt discreta, a l'extensió del Regne, gràcies a la llibertat i a la plenitud d'una Dona: Maria de Natzaret. I si partim d'aquesta realitat, es pot afirmar que Déu ha dotat la naturalesa humana i per tant, la naturalesa de la dona, d'una potencialitat desconeguda de «**ser lliure i d'estimar**». Llibertat aconseguida a base de no cedir a res que impedeixi donar-se sense límits, i donar-se sense límits, suposa, capacitat d'estimar sense límits. Maria de Natzaret va portar, doncs, a terme la seva realitat de dona fins a les darreres conseqüències.

Avui la nostra Església, necessita aquesta potencialitat de la dona feta acció viva de servei, de ministeri, profètica, de signe de donació... que faci entendre que és possible viure el Missatge de llibertat i de salvació de Jesús i que és possible transmetre'!

Es necessari que la dona porti al món d'avui la seva capacitat de gratuïtat, d'intuïció; capacitat de creure i de fer viva i comunicar la seva fe; capacitat d'afectivitat madura, per crear ambients calents d'acollida, d'amistat, d'amor, de compartir, de recerca; capacitat de ser oportuna i de fer-se present sense afany de protagonismes puerils.

Avui la dimensió de fe de tota persona humana, des dels infants, joves, obrers, marginats, gent madura, etc., necessita ser redescoberta des d'unes altres perspectives històriques i ambientals, i això, requereix imaginació i coratge, cosa totalment oposada a la rutina... Doncs, més que entrar en polèmiques de si és convenient o no, el ministeri sacerdotal, en si mateix, per la dona i per l'Església, crec que és més important que tots prenguem consciència del paper transcendent que pot tenir, la dona creient en l'Església i en el món en canvi, i que intentem potenciar al màxim la seva capacitat de bé i de lluita per millorar la humanitat, i d'aquí naixerà la necessitat de situar, el treball, la presència, el servei, el ministeri que la dona pot exercir de manera eficient i eficaç en cada lloc i moment oportú.

Conec a Mallorca realitats i experiències vives d'aquestes dones que han viscut en plenitud i que han realitzat, des del seu lloc, discretament, un servei a la societat, al món, a l'Església, de ferment de vida. Dones, que en la seva darrera edat, conserven el senyal de pau i serenor d'aquesta plenitud, mares de família, que han projectat durant tota la seva vida la vivència de la seva fe madura, amb capacitat de donació i de projecció més enllà de la família.

Conec mares de família joves, obertes més enllà de les preocupacions d'àmbit familiar i dispostes a un treball de catequesi, de catecumenats, de promoció de grups de creients, per conscienciar de la tasca cristiana en el món d'avui. Conec dones dedicades a un servei de marginats, d'entrega als que sofreixen, d'ajuda a tota persona humana, des de la delicadesa del detall fins a la lluita compromesa per la justícia.

LA DONA «RELIGIOSA» EN L'ESGLÉSIA DE MALLORCA

L'Església mallorquina ha tingut durant segles un potencial considerable de dones consagrades, religioses, en diverses Congregacions en un servei exclusiu de fe. Però hem de reconèixer humilment que, salvades unes excepcions molt respectables i dignes de tenir en compte de testimoni realment evangèlic, de monges que en una entrega total i desinteressada de servei als més petits, pobres, malalts, en els pobles i en llocs humanament ben poc atraients, hem de reconsiderar que un tal potencial, desgraciadament, no ha estat el motor de canvi i de renovació de la vida cristiana de la nostra societat.

La dona «Religiosa» tancada dins unes Congregacions on el pes institucional ha tingut més força que l'empeny evangelitzador, degut també a moltes circum-

tàncies: ambient cultural, educació o formació de fre i de beneïtures, religiositat mal entesa, obediències foranes, separacions d'hàbits i de convents etc. etc. Ha estat molt sovint, la religiosa, dins el camp de l'ensenyament, desconexedora de la societat i ha trasmes una educació infantilitzadora, creadora d'escrúpols, desenfocadora en l'aspecte sexual i ha preparat la dona per ser més mare que esposa, el que ha fet sorgir moltes vegades greus conflictes matrimonials i familiars, i ella mateixa, la religiosa, ha estat més «mare lloca» que «germana» en el sentit ple d'aquesta paraula, no trasmetent així, el signe d'alliberació de l'Evangeli de Jesús.

I en l'aspecte social, ha promogut més l'elitisme i la diferència de classes que el camí de les Benaurances en la lluita sincera per la justícia i la igualtat entre els homes. En els hospitals i centres de beneficència, la religiosa, no sempre ha estat model d'acollida de cordialitat, de tendresa, sinó que ocupant llocs de responsabilitat i de comandament, a voltes sense l'adequada preparació i titulació, ha donat la imatge de «cabo d'esquadra»...

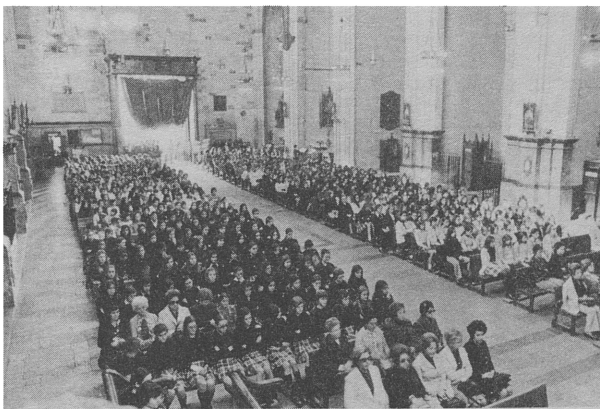
Conscients, doncs, d'aquesta realitat històrica encara que negativa, també hem de reconèixer les passes posi-

tives de canvi i d'autèntica transformació de molts grups de religioses que avui pateixen d'altres plantejaments: des de l'«encarnació» realment evangèlica vivint amb els d'«abaix» sense separacions d'hàbits, enmig del poble com un de tants, assumint la mateixa realitat dels homes que sofreixen, treballant i lluitant, intentant portar i viure el Missatge de Salvació dins el món del treball assalariat per ajudar a la promoció dels drets humans per l'obrer, sempre oprimat. Presència de religioses dins els pobles i barris que, vivint una vida en plena normalitat, van transmetent el testimoni de la seva fe mitjançant un servei de cura i visita de malalts, d'ajuda a les cases i a tota necessitat, ajuda a la promoció de la fe dels infants, dels joves, dels grans, etc., etc.

La presència, la vivència de la fe i la potencialitat de la dona dins les seves circumstàncies, són necessàries per posar en marxa la renovació de la nostra Església, per redescobrir la nostra «identitat cristiana». Quan tots els homes i dones que creuen en Jesús i segueixen el seu Missatge, experimentin de veritat que l'Església és assumpte d'ells, llavors, l'Església començarà a oferir a la gent i a la societat la seva alternativa de fe, viscuda i practicada fins a les darreres conseqüències.

Present i futur de la dona dins l'Església

per Llum Delàs

En voler fer una reflexió sobre l'aportació de la dona en l'Església, em situo a tres nivells: com a cristiana, com a religiosa i com a consiliària d'un moviment de joventut estudiant. Cadascun d'aquests tres nivells m'ajuda a l'autocomprensió del que significa la presència de la dona en el si de l'Església. Em limito, aquí, a assenyalar alguns aspectes comuns als tres nivells que condicionen i poden condicionar l'aportació de la dona al dinamisme de la societat i, per tant, de l'Església.

VIRILITAT-FEMINITAT

A la pregunta de per què no s'han encomanat a la dona papers de responsabilitat dins l'Església, crec que s'ha de respondre fent referència al que passa dins la societat civil. Llurs membres són els mateixos. La crítica és indirecta a l'Església però és directa a la societat.

Les característiques de l'home han vingut marcades per la virilitat: força, musculatura, coratge, lluita, capacitat d'emprendre coses, de crear, fer, etc. D'aquí el poder, el domini sobre el món, la creació, el geni, l'acció.

Aquestes imatges que han marcat la nostra cultura vénen trasmeses d'edat en edat per l'educació que es

dóna als allots: és la pròpia mare qui ho transmet. A partir d'aquestes imatges neixen els models de comportament: l'home és el subjecte i, per tant, la dona l'objecte. L'home, el cap; la dona, el servent. Tot això és l'arquetip des del qual funcionen les nostres societats. (Evidentment, en el comportament íntim d'una parella pot esser diferent, però fins i tot el fet que una dona, en la societat, arribi a certes responsabilitats en la vida pública, ha de fer-se perdonar dels homes a base de feminitat...).

La feminitat ha estat la gràcia, l'acollida, el refugi, el repòs, la maduració del fruit, la casa, el silenci. La dona és iniciada per l'home. Ella accepta, porta, viu des de l'interior. És la feblesa física, intel·lectual i afectiva. És, per naturalesa, el complement passiu de l'home, el que necessita l'home i que aquest té el dret de tenir a la seva disposició. És el projecte del dret masculí. Si ell és poder i força, ha de trobar en la seva dona obediència i feblesa. L'ésser de la dona està definit per les seves funcions fora de les quals «ella no és al seu lloc», «no és bona per a res».

Aquests models que funcionen en la societat comencen a ser contestats per les noves generacions. Ens trobam en un moment nou. Estam encetant uns canvis que caldrà anar comprenent i dominant d'una manera creativa dins la societat i, per tant, dins l'Església. Ja no es tracta de repetir models antics sinó de renovar-se, si volem viure veritablement, humanament.

Tot això no està al marge de la presa de consciència, cada vegada més massiva, que van fent les dones en anar descobrint llurs propis valors, descobriment de llurs igualtats fonamentals amb els homes, a partir d'unes anàlisis —cada vegada més acurades— de les desigualtats existents. D'aquí l'aparició de grans moviments feministes amb llurs encerts i llurs desencerts..., però que van modificant tota la societat.

El masculí i el femení són a pensar com a dos moments a través dels quals es constitueix l'ésser humà i mai com a dues realitats existents independentment l'una de l'altra. Tot cos social, sigui el que sigui, també l'Església, no és totalment masculí o femení. Marginar un dels dos és produir una manca al conjunt. Poc a poc, en la societat, es va descobrint la doble responsabilitat, homes i dones, segons les aptituds, talents reals, sense repartició, «a priori», de funcions i de tasques.

VOCACIÓ ÚNICA EN EL SEGUIMENT DE JESÚS

Dins l'Església, l'home i la dona estan cridats a viure, cada vegada més, una responsabilitat compartida i recíproca a tots els nivells, en el respecte mutu del que cadascú pot aportar. La reflexió de tot el que l'Església perd, com a qualitat de vida, sense l'aportació de la dona, aniria, potser, més lluny que la primària, i de vegades destemplada, reivindicació que en fa dels seus drets no reconeguts encara.

Perquè Déu ho vol, la dona, com a ésser humà creient, està cridada a viure plenament, responsablement, la seva fe dins l'Església amb totes les tasques a què tot creient està cridat. És, però, tot exercint-ho que ho serà plenament i reconegudament. No pot ésser que aquest: «anau, doncs, i convertiu tots els pobles batejant-los en el nom del Pare, del Fill i l'Esperit Sant» (Mt.28,19), fos solament una vocació per a homes, sinó la de tot el conjunt de membres seguidors de la mateixa tasca de Jesucrist.

Per a la dona, com per a tot creient, viure del ministeri de Jesús suposa anar aprofundint tres aspectes que posa al servei dels altres:

1. Natzareth.—És agafar la vida com a escola. És descriure, com en Jesús, la limitació de temps i de persones a les quals ens podem dedicar. És la part de la vida solidària amb els homes, essent «un més» entre ells. És sentir-se del poble i interpretar la vida senzilla, ordinària, sabent aprendre de la vida la senzillesa, allò de més humà.

2. Anunci.—El pastor és, fonamentalment, el revelador del que hi ha, en cada home, de diví; del Jesucrist que el crida a un projecte humà coherent obert a Déu i en Església. Anunci que feim amb paraules i per gestos. Paraules i gestos alliberadors...

3. Consciència de seguir la mateixa tasca de Jesús.—Essent seguidors del seu estil amb els apòstols, d'ésser educador de la vida i de la fe, al servei d'un

poble concret, al servei del naixement i creixement de l'Església.

Aquestes característiques de: Natzareth o ésser encarnat en el món concret, d'anunci, o sigui, d'evangelitzar, i de seguir la tasca de Jesucrist o ministeri pastoral són tasques de tota l'Església i, per tant, de la dona.

No és discutint, reivindicant, contestant, sinó posant-se al treball, que la dona anirà trobant el seu lloc i, poc a poc, el fet d'ésser respectada i estimada. És més a partir de la seva vocació eclesial d'anar creant les condicions necessàries perquè vagi essent «natural» el seu servei eclesial.

Les dones que, al llarg de la història, han estat un punt de referència, ho han estat per tal com han gosat manifestar-se dones, per tal com no han esperat que se'ls demanàs... ans han creat una manera nova de presència.

Crear la manera nova de presència és més difícil i suposa major plenitud —per a la dona— que voler copiar la manera de presència de l'home en la societat.

Serà tot alliberant-se la dona de les esclavituds a què massa sovint ella mateixa s'aboca, com alliberarà el seu entorn, la societat, l'Església.

Ésser dona dins l'Església, avui, suposa una certa dosi de coratge. Coratge per a afrontar el sentiment de culpabilitat que tot ajuda, encara, a donar-li en l'Església quan ella vol fer sentir la seva veu. Coratge, audàcia, creativitat perquè tot està per crear. Llarga paciència i tenacitat, renúncia desinteressada perquè no veurem nosaltres els resultats d'aquesta lluita.

Finalment, i per entreveure el futur de la dona dins de l'Església, deixaria oberta una pregunta: quan la dona demana el seu reconeixement, al servei de què i de qui posa aquesta reivindicació? Podríem, esperançadament, apuntar-nos a un programa que tingués com a objectiu el de la pròpia missió de l'Església, i no el de la vana pretensió de l'audiència pròpia.

LLUM DELAS

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

CAIMARI

Antònia Vicens

Breu retrat de la dona en el poble

Record que de pucera, el primer de tot que veia quan em llevava, era la veïna d'enfront darrera un carrerany de vaques, i si guaitava, veia la de més enllà ajupida enmig de garbes dalt del carro llarg aguantant els renecs de la bístia i del marit que el temps i l'ofici anaven tornant de cada cop més ase. Pels meus ulls d'infant tot això era una mena de festa, car encara no destriava els solcs profunds que envellia la seva pell tanmateix jove, treballant de l'alba a la nit i de la nit a l'alba ja que, una vegada acabat el jornal del camp, començava el de la casa. A mi m'agradava anar amb la d'enfront a abeurar les vaques als abeuradors de la villa, i després m'entretenia mirant-la llescar el pa i esbejocar els xitxeros per a les sopes, mentre els mascles joves es canviaven la roba per anar a festejar, i el marit fumava una pipada assegut a la fresca, o bé se n'anava al cafè a fer un truc amb els amics. A la dona, qualsevol esplai li estava prohibit, sotmesa al marit, serventa del marit. Verge i feïnera no es demenava res més, puix de petites, les mares ja els atiaven per a convenir i agradar com a mules per al mercat, i quan es casaven, el consell habitual, una dona ha de saber callar, com a garantia matrimonial.

Però l'ambient va canviant, pels carrers difícilment es veuen carros o vaques i menys dones anant al camp. La dona obrera va anar decantant-se cap la indústria del brodat ajupint l'esquena i el cap dotze hores cada dia damunt el tambor, sense cap possibilitat de veure més enllà del redol de la roba que brodava, sense més cultura que les historietes sensibleres que escoltava a la ràdio, ni més horitzons que el matrimoni; calia casar-se amb qui fos, una fadrina era una mena de taca grisa en una família, una cosa trista en un poble, no li quedava res més que donar-se a beauries, o bé esser la tieta de tota la canalla del barri.

No cal dir que el mascle hi surtia guanyant, en demés d'una verge feïnera (en un taller de brodat no hi havia el perill del camp, que a l'hora de la sesta algun esburbat estigués temptat de posar-li mà, i la dona, ¿aquest esser dèbil?, la deixàs córrer), ara podia presumir també de triar-la bella, amb les mans fines, perquè les mares, enmig de les llagrimetes i el darres bes a la filla fadrina, seguien amb allò de «una dona ha de saber callar»...

I és que en un poble nostre, encara ara, quan una dona no està decidida a callar, quan una dona

Foto Tony Catany

alça la veu o alça un peu amb un gest desacostumat, no li queda més remei que emigrar, el poble sencer se li tanca, una dona que s'allibera, ja bé sia sexualment, o intel·lectualment, és com el cant de l'òlibe que fa imaginar desgràcies.

Ara quan un hi va, al poble, si només es passeja i mira, tots els aires semblen nous, la joventut vesteix a la darrera moda que sol duu el turista que ens visita, i a les platges encara es destria més, els gestos externos de les nostredones són una còpia constant dels de la dona estrangera, però interiorment, la seva manera de pensar i obrar, el seu desenvolupar-se dins la societat i dins la família és el d'abans, clar que n'hi ha algunes poques que estudien, algunes altres poques que han deixat la família i el brodat i se n'han anat a les cales a treballar als hotels de qualsevol cosa, malvistes i malpagades encara. I és que, ni un sol moment, els ha passat pel cap que, una dona, també pot alçar la veu.

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

MIRA, NINA

Nina, nina
Mira, mira
un ocell
nina
Un ocell.

Però el retratista, estirat
de brillantina,
lluient de reverències
(30 % pel col·legi, fotògraf,
trenta per cent)
Parlava imperial,
com la Directora, fotògraf.

—Pajarito. Pajaritoo.
Niña - Así...
Pajarito.
Aasí.

Somriure perfecte, Nina
(Nina, no. Nines. Són dues, saps?
dues? dues mil! Nina)

Somriure de reina. Perfecta.
De reina grega-alemanya de parla anglesa
en viatge d'Espanya
a la democràcia.

Birreta.
(Quina borla, birreta!)
Beca.

I a la mà: Diploma
(Ai, poma, poma)
Això ja és massa,
reverenda mare.

Quina pena que el fotògraf
no fos exhibicionista

Nina, nina
l'ocell
l'ocell de veritat
l'ocell, del fotògraf.

Quin vol de toca i birreta!
esglai de pura puresa de celibat
reverenda mare!

Escolta nina
—llàstima de nina
fressa de nina—
Per què no li dius a la teva monja
(Ah que sí, que és monja
la teva «señorita»)

que es fiqui
el doctorat en macro i micro
Pedagogia
social
pel mateix lloc per a on Don
Carles de Meer
ens feia enfonyar el Mercat Comú
d'Europa.

Escolta, nina
—fantasma de nina
pellasso de nina—

¿Per què no li dius al teu pare
 que allargui la fotografia
 fins a la natural mida
 de dona alçada
 i la col·loca al bany dels seus obrers?
 Erotíssims naïfs de loriguera,
 Celas de soterrani,
 que et pintarien conys amb la mà
 esquerra?
 Perquè els obrers tenen dues mans,
 nina.

Els obrers del teu pare
 Els 15 mil aturats
 que han parit els teus pares.

Tenen dues mans per pintar...
 Oh, no! No ho sabies, nina!!

Escolta nina
 —producte de «boom»
 màrtir de búnker—

Jo en vull una, també,
 al natural
 d'ampliació, nina.
 Així, ja tindrem pancarta
 per les nostres modèlicament
 marxes inútils.

Quedaríeu «moníssimes»
 Amnistia, a la birreta;
 Universitat balear a la beca;
 Sindicat lliure a la toga;
 Autonomia a la corbata;
 Pàrking, no
 al diploma.
 parc, sí

(Ai, poma, poma)

Però jo no perd l'esperança
 de roure bunkerà
 Un dia et sortirà
 l'ocell.
 L'ocell que desvetllava
 les freudianes nits
 de l'amic i l'amat
 per les boscúries
 sodomíticament místiques
 de lo foll Ramon.

L'ocell
 pardal taulader
 gorrió de ploma prima
 perdiu de gemec tendre
 pels rostolls
 de l'albada.

Un dia nina,
 et sortirà l'ocell
 i tu tota sola,
 somriure d'Espanya,
 com davant una Assemblea
 catalana de dona
 tu, totasolina
 democràcia d'una Espanya,
 et despullaràs
 amb saviesa calma
 Mariaaurelienca
 i et naixeran
 Tereses i Lídiés per l'espatlla
 i Dolors per les mans
 de Passionària...

Mira, nina
 nina,
 l'ocell.

L'ocell! nina!

JAUME SANTANDREU

LLUC

**Bolletí
 de
 subscripció**

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** (300 ptes. per tot l'any 1978), quantitat que pagarà

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domicialitat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Gabriel Janer Manila

Símbol i misteri de la poma

És, potser, la poma la fruita que simbolitza amb més plenitud el sexe de la dona. Eva, la mare dels homes, enganyà Adam i el dugué a perdre, explica el mite bíblic, mitjançant una poma. Valent-se de la poma més bella i esplendorosa del paradís. D'una poma que, només de menjar-se, els havia de fer tornar com a déus. Hom ha relacionat la caiguda de l'home a aquell acte fatídic. La gola va condemnar els nostres primers pares, car no volien deixar-se perdre el gust —el bon gust— de menjar-se la fruita de l'arbre proscrit. Freud (1) ha explicat com està de lligada la gola a la sexualitat. Eva havia estat golosa, l'havia mirat moltes vegades a aquell arbre fruitós i, finalment, temptada per la serp, decidí menjar-ne i en donà a Adam.

En una gran quantitat de mites, podríem trobar unit el sentiment de la caiguda a la manducació de la carn. En el Bundeñesh, per exemple, la sexualitat i el fet de menjar carn estan lligats en un mite curiós. Ahrimà, el Mal, és el cuiner del rei Zohak i sedueix la primera parella humana fent-los rompre el seu vegetarianisme, els mostra com han de menjar carn, i d'això en sorgeix l'ús de la caça i, paral·lelament, l'ús dels vestits amb les pells dels animals que hom ha caçat, car el primer home i la primera dona cobreixen —després de la seducció— la seva nuesa amb les pells dels animals que han devorat. La caiguda, doncs, es veu simbolitzada per la carn i, ja sigui la carn com aliment o es tracti de la carn sexual, el gran tabú de la sang unifica l'una i l'altra (2). La dona, impura que és per la sang menstrual —ens expliquen una gran quantitat de mites de tots els pobles— és la responsable del pecat de l'home. Adhuc, per a moltes comunitats primitives, tant la causa de la caiguda com la del diluvi, pot trobar-se en un pecat del sexe.

És cert, emperò, que, a la Bíblia, la serp no provo-

ca directament la menstruació. La seva intervenció determina, després de la caiguda —quan home i dona s'han menjat la poma prohibida— unes altres conseqüències ginecològiques: «Jo multiplicaré —exclama el Déu— les sofrences del teu embarç, tu infantaràs amb dolor». Altres tradicions, i Krappe (3) ho ha escrit clarament, són més explícites: Per a molts de pobles, l'única explicació vàlida a la periòdica menstruació de les dones és la necessitat d'expiar una falta comesa en un temps molt llunyà del qual ningú no en serva memòria.

Bruno Bettelheim (4) ha explicat com la poma simbolitza, i tant en els mites com en els contes de fades, el sexe i l'amor. Però la poma —com l'amor i el sexe— és ambivalent i té, en realitat, un caire positiu i un altre negatiu. Paris, obeint les ordenances de Zeus, hagué d'escollir quina era la més bella d'aquelles tres reines —Afrodita, Hera i Atena (5)—. Trià Afrodita i li entregà la poma que la Discòrdia havia llançat sobre la taula, aquell dia en què els deus de l'Olimp celebraven un gran festí. I aquella dona regnà des d'aquella hora dins el cor dels homes i dels déus. Dominava el mar i feia fecunda la terra. Tingué un fill: Eros, que, com la seva mare, estenia pel món l'alegria i la vida, la fecunditat i el plaer. Però l'amor que Eros escampava era també ambivalent i, amb freqüència comunicava, juntament amb la festa, la tristesa i el plor. Hom oferia a aquella regina la murta i l'herba adormidora, la poma, la magrana i la rosa. Als seus santuaris, sempre hi havia esbarts de coloms que els sobrevolaven i, quan sortia a voltar pels camps i per la mar, ho feia en un carro que estiraven els coloms i els cignes. Quan les tres reines s'havien presentat a París, fill de Priàm, rei dels troians, perquè triàs la més bella, cada una li havia fet una promesa, en cas de resultar-ne l'elegida: Hera li havia promès un imperi,

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

ÚLTIMA HORA

La veu del poble
i dels pobles

Atenea, la victòria, Afrodita, la dona més bella de la terra. París, després d'haver donat la poma a Afrodita, partí cap al país dels lacedemonis i amb el seu ajut rapta Helena, muller de Menelau, causa i origen de la guerra. I era, també una poma, l'emblema de la victòria que hom atorgava als vencedors dels jocs olímpics.

Però la poma no és tota ella victòria i plaer. Marie Bonaparte ha escrit que una de les característiques constants d'Eros és cridar cap al seu costat son germà Thanatos (6). La poma havia estat, gairebé la causa de la desgràcia bíblica. Fou també un dels elements que provocaren la guerra de Troia. La poma que la madrastra de Blancaneus (7) comparteix amb ella té una part blanca, que es menja la reina, i una altra part vermella i enverinada que engoleix l'al·loteta. El conte ens explica que Blancaneus era blanca com la neu i vermella com la sang —com les gotes de sang que havien caigut sobre la neu, aquell dia en què la seva mare s'havia ferit—. Blancaneus decideix menjar-se aquella part vermella, de la poma. La part eròtica, ens recorden els psicoanalistes, i des d'aquella hora s'ha acabat la seva innocència. El color vermell de la poma —ens adverteix Bettelheim— provoca associacions sexuals, igualment que les tres gotes de sang que precediren el seu naixement.

Les pomes eren també els atributs de Deméter, la deessa de la terra conreada, i, al jardí de les Hespérides, les mítiques donzelles custodiaven, amb l'ajut d'un drac, l'arbre de les pomes d'or, símbol de l'amor i de la fecunditat. Per altra part, també les llegendes nòrdiques són plenes de pomes daurades. En l'engendrament de Walsung, fill d'Odín, intervé una poma. Entre els kirghís —observa Karl Koch—, les dones estèrils es rebel·len sota una pomera solitària amb la finalitat de concebre un fill. En la cultura popular alemanya, la frase «no té notícies de la poma», es refereix a una nina que encara no es sap res de les relacions sexuals. Hom creu per aquelles terres que, si un any és abundant la collita de pomes, naixeran molts de mascles. I les velles llegendes expliquen la història de pomeres que floreixen la nit de Nadal i fruiten tot d'una, aquella mateixa matí-nada (8).

És precís observar que el nom de Blancaneus no és autòcton dins la rondallística del Paísos Catalans (9). Joan Amades observa com en gairebé totes les versions catalanes genuïnes que ha pogut conèixer de la rondalla, el nom de a protagonista conté un sentit vegetal: Magraneta i Tarongineta, Tarongeta i Julivertina. També, Sang-i-Neu. I cal que tinguem en compte que molts dels eufemismes amb els quals hom ha denominat el sexe de la dona, a Mallorca, són noms vegetals.

Però la poma és, sobretot, camí de plaer i de dolor. Camí de ventura i de disbauxa, d'alegria i d'angoixa. I tot això, naturalment, és al cançoner:

**Madoneta, vós sou poma,
bon pomeral que teniu,
poma d'hivern i d'estiu,
i així tot l'any teniu poma.**

Inca

**Una berganta de Sóller
me deia: Ataca, Tomeu,
que, si m'has de fer es gust meu,
mal me rebentis sa poma**

Selva

**Una poma, dues pomes,
tres pomes fan un ramell.
Quan ve sa dematinada,
sa poma crida s'aucell.**

Sa Pobra

**Vaig anar en es cirerer
i hi vaig trobar Na Coloma;
redecristo, quina poma!
pareixia un sementer.**

Campos

**Madò Tronca, madò Tronca,
des terme de Sant Joan,
vós teniu sa poma gran
per això sempre vos ronca**

Ruberts

**Damunt un munt de fanàs
vaig dur a jeure Na Coloma
i li vaig deixar sa poma
més vermeia que un domàs**

Petra

El sexe de la dona no ha trobat mai cap altre millor símbol. N'hi ha un altre que quasi li arriba: La **cotorra** i que té la gràcia que és el nom d'un ocell. (Per al sexe de l'home, el símbol eròtic més explícit és el nom d'un ocell, no cal oblidar-ho).

La cotorra, amb tots el seus derivats és, després de la poma, l'altre gran símbol: **cotorreta, cotorretxa, cotorreua, cotorrel·la, cotorrí cotorrona, cotorrinoia, cotorró, cotorroia, cotorringa, cotorranga, cotorrota i cotorrot**. Hom diu també **cotorram** a una multitud de cotorres, que per extensió pot aplicar-se a una multitud de dones: **¿Heu vist quin cotorram hi havia a sa processó?** No s'aplica, llavors, en sentit despectiu. Tot al contrari del que succeeix amb la paraula **poma**, que, en aplicar-se, no al sexe de la poma, sinó a tota ella, s'utilitza despectivament. Hom diu: **Aquesta dona és una poma, o és**

(1) FREUD, S. **Jenseits des Lusprinzips**. Leipzig, 1920 (Pàgs. 45 i sgts.).

(2) Veg. DURAND, G. **Les structures anthropologiques de l'imaginaire**. Bordas. París, 1969. (Pàgs. 129-230) Veg., també, LENORMANT, F. **Les Origines de l'histoire d'après la Bible et les traditions des peuples orientaux** (2 vols.) Maisonneuve. París, 1880-1884. (Pàgs. 70 i sts.).

(3) KRAPPE, A.H. **La Genèse des Mythes**. Payot. París, 1951.

(4) BETTELHEIM, B. **The uses of enchantment**. Alfred A. Knopf. New York, 1975.

(5) PRZYLUCKI, J. a La Grande Déese. Payot. París, 1950; ha insistit sobre la importància del número tres i del vint-i-set (tres vegades tres vegades tres) en el Mahābhārata. (Pàg. 199) i BOYANCE, P. a **Le Culte des muses chez les philosophes grecs**. De Boccard. París, 1937, accentua el valor trinitari de les muses (Pàg 225).

(6) BONAPARTE, M. **Eros, Chronos et Thanatos**. P.U.F. París, 1952.

(7) Segons la versió dels germans Grimm.

(8) KOCH, K. **El test del árbol**. Kapelusz. Buenos Aires, 1962 (Pàgs. 290 i sgts.).

(9) Veg. GRIMALT, J.A. **Classificació a les Rondalles de Mossèn Alcover: Introducció a llur estudi**. Tesi doctoral dirigitada pel Dr. Antoni M. Badia Margarit. Universitat de Barcelona, 1975. (Inèdita).

una pomot. I torna a succeir amb el sexe de l'home. Tant la paraula **coió** com **pardal** signifiquen únicament els testicles i el penis. Però si aplicam la mateixa paraula a tota la persona, aleshores esdevé un insult: **Aquest germà teu és un coió, o és un pardal.** Quan l'eufemisme transcendeix el sexe, en un intent d'abarcara tota la persona, és, llavors, una afronta, gairebé una injúria.

Hi ha, no obstant, una vella creença que el sexe de la dona és, certament, perillós, car podria mossegar i fer mal. Els indis Matakos, de Sudamèrica, expliquen un mite que diu que les dones posseeixen dues boques, l'una alta, enmig de la cara, l'altra —la vagina— a baix. En temps molt antics, diuen que aquesta boca vaginal estava, també, dotada de dents i els homes sentien molta por, fins que fou desarmada definitivament, mitjançant un procés mític (10).

**Noltros segam a Sa Coma
baix de sa font d'ets Uials.
Aqueixa de Son Canals
va treure setze caixals:
vuit a cada part de poma.**

Lloret

Però els eufemismes són immensament prodigiosos. Les paraules han canviat el seu únic sentit i estenen el significat, metafòricament, vers innombrables matisacions. Tot allò que és a l'abast de l'home pot convertir-se, encara que només sigui per una sola vegada, en metàfora: els ocells i les fruites, els estris que hom utilitza en la feina quotidiana i els estels. En definitiva, el cel i la terra. Adhuc els noms de funcions religioses, d'estrís sagrats i les paraules litúrgiques. Francesc de Borja Moll ha escrit: «La gent no entenia el llatí de la litúrgia, però aprenia de cor les paraules més ressonants i les repetia aplicant-les a coses de la vida no eclesial» (11). I també, naturalment, al sexe. «La «casa santa» és el nom que donam al monument del dijous sant, que representa el sepulcre de Jesucrist. «Visitar cases santes» era un costum d'aquells dos dies, fins fa pocs anys. Humorísticament, també es deia «visitar cases santes» el fet d'anar a cases de prostitució» (12). Cal observar, emperò, que el terme **casa santa** també s'aplica al sexe de la dona. Els eufemismes són prodigiosos i ens suggereixen una multiplicitat de relacions i de detalls. Potser, Foucault dixit, les prohibicions ho han afavorit. Hom pot arribar a veure el sexe de la dona en una fruita, en una flor, en una gàbia, en una papellona, en una font o en un vedat... Vet aquí, doncs, un intent de classificació:

a) Noms de fruites i flors: **sa poma, es ramell, es ramellet, sa pruna, sa castanya, sa castanyeta, sa castanyola, sa castanyolera, sa nespla, s'alfabeguera, sa bajo-ca, sa fior, sa carxofa, sa taronja, sa garrova, sa figa, es figó, sa figa flor, sa viola, sa codonya, s'esclata-sang,** etc.

**En pegar damunt sa roca,
qui té olles, prest té tests.
Pere, d'ençà que no hi ets,
tenc fotuda sa bajoca.**

Algaida

**Un general qui va a guerra
sap manar un cavall bo.
S'al.lota me té sa flor
com una boca de gerra.**

Pòrtol

b) Noms d'ocells i d'altres animals: **sa cotorra, sa terrola, sa mussola, sa papellona,** etc.

**Ja ho diràs a N'En Sampol,
que és dit de sa bugerrona:
que té una papeiona
i no és pes seu verderol.**

Campos

**Na Margalida de Lluc
té sa terrola pintada;
si no la m'hagués mostrada
jo no ho hauria sabut.**

Sa Pobla

c) Noms que suggereixen la imatge d'un forat: **es forat, es foradell, es foradot, es clivell, es trau, es tai, es cau, sa lloguera, s'enfondet, sa boca, sa bossa, sa fonteta,** etc.

**Gloriós Sant Nicolau,
vos que taiau mata verda!
Homo petit, bona verga,
dona petita, bon trau.**

Algaida

d) Noms d'estrís que guarden una cosa o l'atrapen: **sa gàbia, sa gàbia enganadora, sa cantimplòria, sa gidriola, sa greixonera, sa cadufa, sa cartuxera, es pany de sa cartuxera, sa ratera, sa petaca,** etc.

**Sa meva al.lota m'adora
i em diu: ramellet de flors,
perquè qualche pic li pos
un pam i mig des meu cos
dins sa gàbia enganadora.**

Biniali

**¿Saps què en va dir sa poblera,
quan l'hi vaig haver enflocat?
De cap de fotre, estimat,
tu maneges un soldat
que per mi m'ets espanyat
es pany de sa cartuxera!**

Petra

e) Noms de foravila: **s'hortet, es sementer, sa marjada, es comellar, sa rota, es vedat, sa pleta, sa garriga, sa garriga de sa pleta,** etc.

**Som germà d'onze germans,
es segon de sa pollada,
i en es vedat de mumare
encara hi cacen es cans.**

Biniali

**Jo em pensava esser es primer
que em menjava sa marjada,
i va estar més pasturada
que garriga abandonada
que sols no té garriguer.**

Campos

f) Noms d'estels: **s'estel, sa lluna,** etc.

**¿Saps què em va dir Na Llobera
quan li vaig demanar es vel?
Més avall tenc un estel
tot enrevoltant de pèl
i randa per sa vorera.**

Ses Salines

**A n'el cel hi ha sa Lluna
enrevoltada d'estels;
sa meva fia en té una
enrevoltada de pèls.**

Campanet

g) Noms en què s'aplica una paraula de caràcter religiós: **sa capella, sa capelleta, sa trona, sa llumenera, sa casa santa, es betlem, l'església, sa glorieta, sa pe-cadora,** etc.

**Sa madona de Som Telm
tenia una mama blanca,
tota una cuixa i una anca
i sa mitat des betlem.**

Campos

h) Noms que es deriven de la funció escatològica: **sa pixa, sa pixarreta, sa conducta des pixar,** etc.

i) Noms varis: **sa cleca, sa catxiporra, sa nyoscla, sa pantafena, es dècim, es niu d'engana-pastor, sa mariclota, es marisapo, es maripapo, sa bergantina, sa bobina, es tercer pis, sa catxufa, es potet de sa mantega,** etc.

**Madona, aquest bou no mufa;
però hauria de mufar,
vos hauria d'aficar
es banyam dins sa catxufa.**

Sant Llorenç

Per s'amor d'En Rafel Pau,
Margalida, t'has composta.
Tenies por que a sa nyoscla
no s'hi posàs fraret blau.

Llubi

Un any, per santmiquelada,
caigueren trenta mil llamps,
però no en caigueren tants
com pics t'he posat ses mans
devers sa cleca, estimada.

Muro

Si reflexionam detingudament, a la vista del cançoner, sobre les qualitats que hom reclama del sexe de la dona, arribarem a la conclusió que es tracta sempre d'uns atributs que l'home exigeix en funció de l'ús que n'ha de fer. És l'home, doncs, el que demana una poma forta, robusta, resistent. Tan resistent —diu la cançó— com l'encrulla d'un ferrer, sobre la qual hom pot picar-hi tota la vida:

Per un pic que m'ho va fer
se pensava haver-me morta.
Jo tenc sa poma més forta
que s'encruia d'un ferrer.

Llubi

Potser, la imatge, és, certament, exagerada. Però l'abundància de cançons que insisteixen i clamen per una poma revinguda em fa pensar que aquesta és la qualitat més plaent. Forta, que no és el mateix que dura, cal precisar-ho. Forta és sinònim de resistent, dura ho és d'insensible. Hom voldria, també, que fos blana, condició que pot coexistir admirablement amb forta:

Hortoland, hortolana,
quines pomes tens a s'hort?
Totes són de cuiro fort,
manco sa meva, que és blana.

Campanet

També, ruada, i madura, estufada, i calenta... Però sobretot, llarga. El cançoner hi insisteix amb freqüència: llarga —reclama— talment una garrova, que esdevé, aleshores, la mesura exacta.

Però, si és massa llarga, pot resultar fins i tot grotesca:

En esser s'aigo calenta,
per escurar ja està bé.
Sa nostra criada té
poma, fins a mitjan ventre.

Santa Eugènia

GABRIEL JANER MANILA

(10) Veg. METRAUX, A. *Histoire du monde et de l'homme* (textes Indiens de l'Argentine) «N.R.F.» París, 1936. (Pàgs. 520-524).

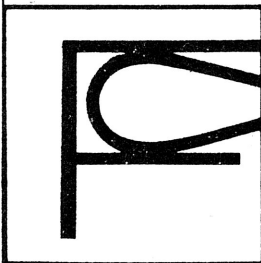
ELWIN (Verrier) *Maisons des jeunes chez les Muria* Gallimard. París, 1959. (Pàg. 239 i sgts.).

(11) MOLL, Francesc de B. «Les idees religioses dins el llenguatge popular» *Ultima Hora*. Ciutat de Mallorca, 2 d'abril de 1977.

(12) MOLL, Francesc de B. «Les idees religioses en el llenguatge popular» *Ultima Hora*. Ciutat de Mallorca, 21 de maig de 1977.

* Aquest treball forma part del llibre: *SEXE I CULTURA A MALLORCA: EL CANÇONER*, en vies de publicació, del qual n'ofereim aquesta primícia.

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - teléfans. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Cap a una política cultural del país: Elements per a una reflexió (II)

per Xavier Garcia-Cassanyes

El segle XIX significaria un segle esperançador per la represa i desenvolupament de les cultures i llengües nacionals compreses dins l'Estat Espanyol. El període constitucional obert amb la proclamació de la Constitució de Cadis (1812) dotaria la vida pública espanyola dels nous conceptes impresos a la França revolucionària de 1789. La importació de mots i idees liberals en una societat, endemés, agrària i inculta plantejaria una polarització de les actituds polítiques dels pobles de l'Estat envers les banderes absolutista i liberal, constant que es mantindria fins la revolució de 1868.

LA VOLUNTAT NACIONALISTA

Dins aquesta complexitat sociològica i socio-política, les reivindicacions catalanes per tal d'aconseguir el protagonisme que els pertocava a Catalunya [Principat], com a nació, seria una constant que prendria un decisiu impuls amb la Renaixença. Recordem, en aquest sentit que, inclús en plena eufòria liberal, durant l'ocupació del francès, quan encara els aires de la revolució eren frescos, i la França napoleònica significava un avenç polític substancial respecte a un estat espanyol, si més no amb fortes reminiscències feudals, la mirada dels polítics catalans eren posades en França (15). Així l'Ajuntament de Barcelona enfront de l'imminent canvi de rei en la Corona Espanyola, adreça a les Corts de Baiona el següent document: «(...) en todas las provincias que tienen fueros particulares se guarde éste religiosamente por todos los Tribunales, y del de Cataluña, por estar mucha parte en idioma particular de ella, se haga una traducción castellana y se imprima al canto del original para mejor inteligencia de los jueces que no poseen el idioma.

(...) Debieran ser llamados a los cargos públicos del país los naturales de Cataluña, sobre todo para las alcaldías mayores, que proveerian los corregimientos, indicando los sujetos, haciendo terna o sexta; de cualquier modo debiendo recaer en naturales del Principado» (16). Veim com en

(15) El polític Tomàs Puig adreça un informe sobre Catalunya i la conveniència d'un Estat Català, PANORAMICA DEL NACIONALISME CATALA, de Fèlix Cucurull, vol. 1, pàg. 329-30. Edicions Catalanes de Paris, Paris 1975.

(16) Arxiu Municipal de Barcelona, Llibre d'Acords (1808) ff. 233-38. Citat per Fèlix Cucurull, en op. cit. pàg. 325-6.

plena ocupació francesa i encara quan França com hem dit, podia esser considerada bressol de la llibertat, la voluntat de mantenir uns, encara primitius, esquemes de poder legítimament catalans era evident. Aquest afany d'autogovern, aquesta consciència de pertànyer a una ètnia «distinta» queda explicitada en un fragment de l'informe (17) que Antoni de Capmany presentà el 1810 a la Comissió de les Corts, aquelles que més tard redactarien la primera constitució de l'Estat Espanyol.

EL MOT NACIÓ

En aquell informe paraules com pàtria, poble, nació... adquirien un valor més ample, més profund que les tasconades d'una ciència positivista que desvirtuaria el sentit fonamental de conceptes planers encunyats per la tradició i la història del nostre País. Dins de la millor pràctica imitativa dels liberals espanyols, els conceptes de pàtria i nació, serien buidats dels seu contingut original i emmarcats dins la proposta de societat burgesa (18) assimilats a la idea d'estat. Però, malgrat que les paraules fossin

(17) «En las provincias de la Corona de Aragón se elegian también a los procuradores entre los miembros de sus consejos, pero los cargos no eran perpetuos, vitalicios ni hereditarios, como en la Corona de Castilla, sino anuales y electivos, por sorteo dentro de la misma matrícula municipal, compuesta únicamente de ciudadanos y del estamento popular, con la exclusión de los nobles y de los caballeros, cuya clase ya tenía representación propia en las Cortes. En las actas de éstas, que eran tan libremente constituídas como podía permitirlo una monarquía, se leen y se oyen las palabras patria, pueblo, nación, constitución, libertad, nombres que nunca pronunciaron ni las leyes ni los legisladores en las Cortes castellanas, en donde no suena nada más que la palabra reinos, representados como provincias por un cierto número de ciudades. Eran sólo dieciocho las que disfrutaban de este privilegio y no había más villa que la de Madrid, mientras que en la Corona de Aragón, que no media ni la tercera parte de la de Castilla, disfrutaban de voto a Cortes diecinueve ciudades y setenta y nueve villas.» Citat per Cucurull op. cit. pàg. 327-8, reproduint el text de «Los orígenes de la España contemporánea», Madrid-1959, pp. 459-460.

(18) Veure el meu article «Les comarques: el camí cap el poder popular» aparegut a Lluç número de Març-Abril 1978.

transmutades per un acte arbitrari d'acadèmia, al poble restà viu els fonaments de les seves característiques nacionals i els mots pàtria (19) i nació s'utilitzaran com a sinònim de poble en un sentit totalitzador de comunitat d'interessos, d'ètnia, d'història. En aquest moment és interessant la lectura d'aquest fragment del llibre d'Antoni de Capmany titulat «Centinela contra los franceses», publicat a Manresa el 1808. Diu així: «Este cuerpo exàmine y deshauciado [Espanya] no podía menearse del hoyo en que el traidor de la pàtria le había echado, sin que primero se electrizará algunos de sus miembros; y justamente empezó por los extremos. Cada Provincia (20) se esperezó y se sacudió a su manera. ¿Qué sería ya de los españoles (21), si no hubiera habido Aragoneses, Valencianos, Murcianos, Andaluces, Asturianos, Gallegos, Extremeños, Catalanes, Castellanos, etc.? Cada uno de estos nombres inflama i envanece, y de estas pequeñas naciones se compone la masa de la nación (...)» (22). Notem com es deixa veure la influència de les noves idees sobre l'estat-nacional.

En primer lloc, veiem com al referir-se a les «Provincias» de l'Estat empra el terme «Naciones» (23) terme que en

(19) «Oda a la pàtria» és el títol de l'obra de Bonaventura Aribau. Pàtria serà des d'aquell moment el terme estimat i sentit amb què els catalans anomenarem la nostra terra.

(20) La primera divisió de l'Estat Espanyol en províncies considerava a cada regne de la Corona d'Aragó com a Província. Així les províncies d'Aragó, Catalunya, València, Balears.

(21) El terme Espanya, tradicionalment ha estat referit a la península com a unitat geogràfica. Hi ha nombroses dades històriques que corroboren aquesta tesi, inclús, és sabuda l'oposició manifestada per Portugal, quan l'estat Espanyol, a rel de la definitiva separació de Portugal de la Monarquia Hispànica, monopolitzà el mot «España» com a sinònim de l'estat, desplaçant la nomenclatura més plural de «Las Españas».

(22) Reproduït a l'obra de Fèlix Cucurull, citada, pàg. 327.

(23) El terme «naciones» està assimilat al de província, ja tractant-se de ja Corona d'Aragó o d'altres, tot i que, hauria de comprendre que era evident una gran diferència entre les «naciones» de Catalunya, València, i les «naciones» de Múrcia o Extremadura.

esser utilitzat en aquest moment i aplicat als antics regnes de la monarquia Hispànica, parla per si sol de la vigència del terme. En segon lloc, la proposta de l'Estat-nacional (24) és recollida pel polític barceloní, en referir-se a «pàtria» i «nació» com a sinònim d'estat.

Tot i així, malgrat els anys, el mot nació no perdria el seu significat més profund essent d'alguna forma incorporat al llenguatge popular (25).

L'ESTAT CENTRAL CONTRA ELS CATALANS

Però mentre la consciència de pertànyer a una singularitat nacional era viva als nostres pobles, les agressions de l'estat central, contra nosaltres eren evidents. Per a Castella, Catalunya, i la resta dels PPCC eren terra de conquesta, i quan Castella es refereix al nostre país ho fa sempre en termes de convivència i d'ideals poc clars. José Cadalso, escriptor castellà, coronel de l'exèrcit mort a 1782, diu en referir-se a Catalunya en «Cartas Marruecas»: «Es tal la utilidad de este Principado, que por un par de provincias semejantes pudiera el rey de los cristianos trocar sus dos Américas. Más provecho redunda a su Corona de la industria de estos pueblos que de la pobreza de tantos millones de indios». (26). Vet aquí una digna interpretació del «por muy justo derecho de conquista». Catalunya, era una nació ocupada militarment (27) i mah-

tinguda dins l'estat espanyol per les excel·lències de la seva economia.

Durant el segle XIX el procés des-nacionalitzador continua implacablement i adquireix una de les seves fites en la reorganització administrativa de Javier de Burgos a 1833, que estableix una divisió territorial que intentava destruir el sentiment nacional en forma de rompre les entitats territorials dels antics regnes hispànics. Resulta interessant de conèixer l'opinió de Francisco Agustín Silvela a aquest respecte: «Una división territorial que, en lugar de repartir los antiguos reinos en provincias, hubiese procurado formarlas tomando terreno de una y otras; una nomenclatura nueva, que hiciese olvidar poco a poco la antigua (...) la propagación de la lengua castellana; la publicación de códigos uniformes y el sistema de administración municipal y provincial que proponemos, favorecerían extraordinariamente la creación de un interés general, nacional, español, y harían de nosotros un todo más compacto más unido» (28). La intenció d'aquestes paraules eren clares.

Guillem Forteza (1892-1943)

síto en Cataluña, es que los catalanes naturalmente debemos estar afectados y preguntarnos: ¿Qué pecado hemos cometido, qué crimen hemos perpetrado, que somos los únicos favorecidos con tan fúnebre privilegio? ¿Somos acaso una raza de hombres malditos, vagabunda y turbulenta? ¿Las provincias catalanas son acaso provincias conquistadas?». Fragment del discurs pronunciat a les Corts Espanyoles, el 21 de juliol de 1851. (Extret de F. Cucurull, op. cit., pàg. 137, vol 2).

(28) MELIA, Josep. LA NACIO DELS MALLORQUINS, Ed. Selecta, pàg. 235-6.

L'ANTINOMIA CATALUNYA-MADRID

En aquests anys tumultuosos, dominats per a una notable inestabilitat política, s'inicià un fenomen que marcaria decisivament la socio-política espanyola fins a l'actualitat. Com diu Pierre Vilar: «En els progressos Innegables realitzats per l'Espanya del segle XVIII, s'installa entre les regions de la Península un equilibri sensiblement diferent del que havia caracteritzat el període del segle d'Or. Demogràficament i econòmicament, l'Espanya central perd des d'ara la seva posició dominant, i hom torna a la seva situació de l'Antigüitat i Edat Mitjana, en què l'Espanya perifèrica —i particularment mediterrània— representava el lloc d'elecció de la població, de l'activitat i de la producció» (29). Aquesta reactivació econòmica dins d'un marc de revolució cultural burgesa, trobava una Castella-Espanya immersa en els vells esquemes semi-feudals i tendria conseqüències decisives en el futur. Diu en Cucurull «Mentre el Principat s'industrialitza i compta amb una burgesia pròspera i amb un proletariat cada dia més inquiet, la Castella que s'ha erigit en rectora de l'Estat espanyol continua essent la dels grans latifundistes, amb la mentalitat aturada en els cantares de gesta» (30). Aquesta antinomia entre dues concepcions de la vida col·lectiva, que, en definitiva, seria la qüestió catalana, perdria cada vegada un caire més universal i intens. Catalunya s'incorporaria a la dinàmica cultural europea en tota intensitat, essent el mirall d'Europa dins una Espanya ancestral. Al mateix temps el romanticisme alemany, en afermar la radical integració de l'home en la societat, estableix sobre supòsits nous la relació entre individu i societat. Per a ell, en lloc d'una construcció voluntària, la societat esdevé realitat originària anterior a qualsevol decisió humana, i dotada de personalitat específica que la individualitza, per quant la societat no es concep com entitat abstracta —humanitat— sinó com a grup concret o poble. Les aportacions de Herder, que sostenia «el caràcter nacional del llenguatge al afirmar que cada llengua no es tan sólo un instrumento de comunicació, sinó fundamentalmente un medio de expresión de una particular sensibilidad nacional que sólo puede expresarse a su través» (31), reforçarien els sentiments nacionals de la nostra gent que no havia abdicat de les seves aspiracions durant tot el segle XVIII i XIX. Aspiracions aquestes que fins i tot son referides a la premsa barcelonina, diu en Cucurull «En els inicis de la revolució liberal del

(29) SOLDEVILA, Ferran, op. cit. pàg. 1219.

(30) CUCURULL, F. op. cit. vol. 2, pàg. 11.

(31) Miquel ARTOLA, Història de Espanya, Alfaguara V. Madrid-1973, pàg. 337.

(24) Veure el meu article «Les comarques: el camí cap al poder popular» publicat a Lluç el número Març-Abril-78.

(25) L'estudiós i amic, Joan Miralles i Monserrat, m'ha facilitat material d'un article que està preparant «sobre el sentit lingüístic del mot «nació», que publicarà properament en aquesta revista. De les gloses facilitades n'estrec dos fragments en què apareix el mot nació, referit a comunitat o poble. En la primera aquest es refereix al poble de Mallorca, i en la segona al poble de Montuïri. Les gloses foren publicades als voltants de l'any 1950, i són originals del glosador montuïrer Pep Gomila Mesquida.

Mare de Déu de la Pau
Qui estau a l'altar major
Jo vos deman per favor
Que tota sa nació
De dins Mallorca en redó
Mos estogeu un racó
Dins el Cel qu'en comandau
Amb sa grossa beneïda
D'autos, motos i tractó
D'es poble sa nació
Sa plaça estava atapida
Contemplant sa beneïda
Que feia el Pare Caló
I des del Cel el Creador
Tota sa gent beneïa.

(26) Citat per Ferran Soldevila en HISTORIA DE CATALUNYA, Ed. Alpha, Barcelona, 1963, pàg. 1218.

(27) Veiem el testimoni de Salvador Maluquer. «Otra de las funestas consecuencias que trae consigo el estado de

1835, «El Vapor», en comparar la situació de la Catalunya d'aquell moment amb la de l'Edat Mitjana, considera fatal la reunió de la Corona d'Aragó amb la de Castella; hi veu l'inici de la decadència dels països que formaven part de la Confederació catalano-aragonesa i lamenta que, ara, **les tres capitals de l'antiga Corona d'Aragó, amb la de l'illa de Mallorca, són als ulls de l'envanit cortesà uns pobles que han d'esperar humilment la llei es digni dictar-los la Cort de Castella**; considera que Madrid actua igual que Roma amb les províncies conquistades, i tot dient que **Aragó, Catalunya i València s'han pronunciat a favor de la llibertat adverteix que si en el tron de Castella no els en fa cas, els caldrà enarborar la bandera de les quatre barres i fer causa a part**. Poc temps després, el 9 de setembre 1835, la Junta Superior Governativa del Principat de Catalunya proposa a les Juntes que s'han constituït a València i Saragossa la restauració modernitzada de la Corona d'Aragó» (32).

LA RENAIXENÇA

Dins aquest context la Renaixença serà una represa de consciència col·lectiva envers el fet regional (se l'anomenaria llavors) del poble dels Països Catalans, com a una realitat socio-cultural distinta a la pretesa realitat espanyola. I més endavant, quan el catalanisme és potenciat per les classes populars catalanes (no podem oblidar que durant el segon terç del segle passat els moviments de rebel·lia al govern de Madrid —provincialisme, forisme (carlisme), federalisme— al Principat hi ha sempre surant l'afany d'obtenir amb més o menys amplitud, sota el signe de la tradició o el socialisme (33) l'autodeterminació per «Catalunya», (34), s'orienta cap a la concepció d'una política cultural catalana, que arranxa en

(32) Del llibre DEBAT SOBRE ELS PAÏSOS CATALANS, comunicació de F. CUCURULL, pàg. 267. Coedició de Curial, Magrana, ... Països Catalans 1977.

(33) Ja en els anys de la revolució de setembre alguns periòdics del Principat parlaran de catalanisme i socialisme com de dos conceptes inseparables.

(34) Félix CUCURULL, transcriu la resposta donada per grup EL ESTADO CATALAN, a propòsit de les acusacions que són fetes a Madrid als federalistes catalans tractant-los de separatistes. (La política federal 10-III-70) «EL ESTADO CATALAN», afirma en to desafiant, «La bandera de los catalanes es independencia de Cataluña dentro de la federación de los Estados Españoles» i aclareix; la federació ha d'esser el fruit d'un Pacte i el pacte només és possible entre Estats independents, sobirans. «La federación que no estuviere basada en la completa independencia de los Estados no podría dar los resultados que de ella esperamos». (Félix CUCURULL, op. cit. pàg. 45).

la necessitat d'estudiar el nostre pasat com a poble i es dirigeix a afavorir l'estudi i la sistematització de la llengua catalana, com a primers esglaons d'una normalització cultural i política.

La Renaixença aconsegueix aquesta finalitat. Actua de catalitzador en un període sensiblement delicat i ple d'idealisme revolucionari. Plantejant implícitament la qüestió nacional (regional) com a proposta de formulació política. I malgrat que el nivell d'intensitat seria distint pel que fa al País Valencià i les Illes, la Renaixença assoleix una àmplia incidència a nivell dels Països Catalans. Mentre al Principat prohoms de la primera Renaixença com Mañé i Flaquer afermen (1856) «Desde Felip V, para los catalanes, castellano fue sinónimo de opresor, de enemigo» (35). I en altres textos es pregunta «¿Se quiere hacer con Cataluña lo que Inglaterra ha hecho con Irlanda?» (36). A Mallorca i al País Valencià la Renaixença seria un lent despertar cap a la formulació de la idea de nacionalitat catalana.

LA POLÍTICA ESPANYOLA

A nivell d'estat, la inestabilitat política no permeté que el govern central arribàs a realitzar una profunda política cultural com la pretesa a finals del segle anterior, aquesta, si s'hagués posat en pràctica, segurament, hauria suposat la folklorització definitiva de la nacionalitat catalana. D'altra banda la pèrdua de la majoria de l'Imperi Espanyol (1833) i la industrialització dels PPCC (34), com assenyalàvem abans, augmentaria les suspicacions per part de Madrid, que s'incubàs un sentiment anti-centralista, com de fet es produí durant la primera República de Pi i Margall, i això pogués derivar en una política anti-espanyola tal i com succeiria a Filipines i Cuba l'any 1898, o més recentment al Marroc, Guinea Equatorial, Sahara Occidental... Així per a la burgesia panespanyola, beneficiària de l'estructura agrària de Castella, Andalusia, Extremadura, la progressiva industrialització dels Països Catalans i Euskalèria, constituïa un seriós perill de cara a conservar els seus estatus de privilegi semi-feudal. El mateix Trotsky opinava al respecte: «No hay que olvidar un solo instante que España entera y Cataluña, como parte integrante, se hallan dirigidas ahora (1931), no por los nacionalistas-demócratas catalanes, sino por los burgueses imperialistas españoles en

(35) Extret de CUCURULL, Félix, op. cit. pàg. 38.

(36) Extret de CUCURULL, Félix, op. cit. pàg. 38.

(37) Amb diferent intensitat hi va haver una tímida revolució industrial al País Valencià i Mallorca. Almenys comparable a la que es pogués produir a altres zones de l'Estat exceptuant Euskadi i el Principat.

alianza con los propietarios agrarios, los viejos burócratas y generales, con el apoyo de los nacionalistas-socialistas españoles. Toda esa banda está, de un lado, por continuar subyugando las colonias españolas y, por otra parte, por aplicar el máximo de centralización burocrática en la misma España, esto es, por el aplastamiento de los catalanes, de los vascos, etc..., por la burguesía española. En el estado actual de las fuerzas sociales, el nacionalismo español es un factor reaccionario imperialista, el nacionalismo catalán un factor revolucionario democrático. El comunista español que no comprende esta diferencia, que la ignora, que no la coloca en el primer plano, sino que por el contrario disminuye su importancia, corre el peligro de convertirse en un agente inconsciente de la burguesía española y de estar perdido para la causa de la revolución proletaria (38). I en tant això era així, les mesures repressives a cada intent de moviment revolucionari ja en sentit socialista, ja en sentit nacional o al dos al mateix temps, serien reprimits enèrgicament per l'exèrcit espanyol. (Setmana Tràgica a Barcelona 1909; vaga general al País Valencià 1917). En el terreny polític enfront de la vitalitat nacionalista d'homes com Cambó, Prat de la Riba, Francesc Macià... al Principat; Miquel Ferrà, Joan Estelrich, Gabriel Alomar... a Mallorca; al País Valencià el grup de València Nova, Miquel Duran, Eduard Martínez, Vicent Tomàs, s'enfrontaria el Lerrouxisme i el Blasquisme con estratègia de la burgesia panespanyola gelosa de perdre el seu abast, territorial i el seu protagonisme econòmic arreu de l'Estat. A Mallorca, emperò lluny, encara, d'un plantejament decididament polític de caire nacionalista, sorgeix una classe dirigent i intel·lectual que mira cada vegada amb més bons ulls els seus companys del Principat i els seus avenços polítics. Això farà que Madrid receli d'aquest apropament «Madrid, de fet, observa que a Mallorca i Menorca sorgeix una simpatia creixent cap a Catalunya i el catalanisme i tracta de tallar-la fins i tot usant la mentida i l'exageració» (39). Però tanmateix, els prohoms de Mallorca formats a Barcelona i havent viscut la vitalitat de la Mancomunitat i després de la Generalitat, no faran altra cosa que alegrar-se d'aquesta represa nacional i descobrir el paper polític de Mallorca en estreta col·laboració amb la resta de les terres catalanes. Així ho veu Alexandre Jaume «[...] que Mallorca no podia formar un todo orgánico sino parte de ese todo. Que nuestra lengua, nuestra raza y nuestra historia nos ligaban a Cataluña. Que hablar de mallorquinismo era desco-

(38) Roger Arnau MARXISME CATALA i QÜESTIO NACIONAL. Ed. Catalanes de Paris. Paris 1974. Vol. 1, pàg. 75-6.

(39) MELIA, Josep, op. cit. pàg. 278.

nocer en absoluto la realidad viva del problema e inventar entidades artificiosas y fantásticas. Y que los mallorquines, quisieramos o no, éramos catalanes de Mallorca, como nos había llamado ya el más grande mallorlulio» (40). En aquest sentit es funda l'any 1917 sota la presidència de Guillem Fortesa el Centre Regionalista, apareix la «Veu de Mallorca» inspirada per Joan Estelrich i més tard, l'Associació per la cultura de Mallorca» (1923), de la qual sortiria l'avantprojecte d'estatut d'autonomia per Mallorca, i Eivissa l'any 1931. Serien aquests els intents més fecunds de treball nacionalista al nostre País, que podríem dir que cristallitzà en la resposta del mallorquí al missatge que trameteren als catalans del Principat el maig de 1936. En aquella resposta publicada el juny del 36 (40) que firmaren 145 mallorquins de diferents àmbits professionals i d'ideologies distintes, es deia «Amb la nostra resposta volem fer primer que res la triple afirmació d'una unitat de sang, de llengua i de cultura; afirmació de fidelitat a una pàtria natural que és,

per damunt de tota política, la terra on és parlada la mateixa llengua nostra. I afirmació que adrecem a la Catalunya immortal, la Catalunya de tots els catalans i de tots els temps, que s'estén del Rosselló a València, la del rei en Jaume I i de Ramon Llull, la que ressorgí triomfant el dia que un mateix esperit començava d'agermanar, en els inicis d'una renaixença gloriosa, els primers vidents d'enllà i ençà de la mar votats a la restauració de la nostra llengua. «La represa cultural del nostre país que cada vegada més, anava paral·lela a la formulació política d'una alternativa nacional quedaria truncada per l'esclat de la guerra espanyola a juliol del 36. Com a paradigma d'aquella història panespanyola sostinguda per l'imperialisme feixista, que servesqui aquesta frase, extreta d'un article de Miquel Villalonga titulat «Requiebro y sutileza» [publicat a EL DIA, el 14 de juny de 1936, pàg. 7]: «No creo en la cultura catalana sino en la occidental y, aún mejor, en la católica universal», que, per cert, es sembla folt a aquesta (...) Perquè la cultura neix com

a diferència i esdevé poc a poc totalitat: i la totalitat no és altra que la gran cultura occidental (...)» (42). Conceptes, aquests, «occidental», «catòlica universal», «totalitat», que no poden expressar-se lleugerament, sense una seriosa reflexió crítica. Altra cosa és manipular les paraules carregant-les d'una elevada dosi de demagògica, pràctica ben habitual en un Miquel Villalonga, els articles del qual no tenien res a envejar a Blas Piñar o un Club Observador que no pot controlar-se emocionalment en la mesura que és incapaç d'elaborar una crítica seriosa in convincent.

XAVIER GARCIA-CASSANYES

(40) GREGORI MIR, EL MALLORQUINISME POLITIC, Vol. 2, pàg. 284.

(41) Publicada a LA PUBLICITAT el 14,5,36 i reproduïda a LA ALMUDAINA el 10-06-36.

(42) Article «Política de la cultura», firmat per «Club Observador», publicat a Diario de Mallorca, 2 setembre 1978, pàg. 11. (El subratllat és meu).

L'elaboració de material didàctic per a l'ensenyament de la llengua

UN ENSENYAMENT POPULAR DE LA LLENGUA

Fa anys que aquells que hem pres un compromís en la realització del nostre Poble, hem fet nostra la ineludible necessitat de la promoció a nivell popular del coneixement de la llengua; hem volgut començar per una, diguem-ne, «alfabetització» general per arribar a un ús normalitzat de la llengua en tots els camps de la vida humana.

El treball fet fins a l'actualitat en pro de l'ensenyament de la llengua és molt. Tenim la sort a la nostra terra balear de tenir feta la replega de molts de materials bàsics: l'obra de Mossèn Alcover i Francesc de B. Moll, la del P. Ginard, els diversos estudis i realitzacions literàries recollits en bona part en el meritíssim treball editorial realitzat des de Balears, publicacions com LLUC, Ponent... Demes de la realitat de l'ensenyament de la llengua a diversos centres realitzat freqüentment enmig de moltes dificultats. La magnífica activitat que ha tingut, que té i que

haurà de continuar tenint l'Obra Cultural Balear, amb les seves delegacions. L'Obra de l'Institut d'Estudis Eivissencs, etc. etc.

Jo mateix vaig voler posar la meua part en favor de l'ensenyament de la llengua, i els anys 1967 i 1968 vaig dedicar moltes hores a recórrer pràcticament tots els racons de Mallorca amb la finalitat de mentalitzar professors i alumnes en l'ensenyament de la pròpia llengua a nivell escolar, que és la manera d'arribar a un ús generalitzat i normalitzat de la llengua. Organitzàrem tretze cursos per a iniciació dels dedicats a la docència. La resposta va ser encoratjadora.

En els anys al·ludits 67-68, alguns, moguts per la campanya de mentalització, altres perquè ja ho feien abans, com per exemple en Gabriel Barceló a Manacor, en Miquel Riera a Felanitx, Mn. Bartomeu Oliver a Sencelles, n'Aina Moll a l'Institut de Palma, entre altres, comptàvem amb bastants de llocs on hi havia l'ensenyament de la llengua; però topàvem sempre amb la mateixa dificultat: la manca de material di-

didàctic adaptat al País Balear. L'emprament de material procedent de Catalunya no va resultar viable; ho comprovàrem. Calia la preparació d'un material balear per a l'ensenyament de la llengua a nivells populars generals.

Els esforços obrers de la nostra llengua que és la família Moll, posaren la seva col·laboració en la imprescindible tasca de confecció de material didàctic balear: En Francesc de B. Moll publicà «La llengua de las Baleares», n'Aina Moll, les beceroles: «Un, dos, tres, sa pastera ja la sé». Llibres que continuen i continuaran essent molt útils.

LA COL·LECCIÓ «ELS VENTS DEL MÓN»

El treball actiu que realitzàvem d'ensenyament de la llengua dins l'horari escolar ens anava exigint la confecció dels materials per als diferents nivells. Dos anys d'experiència a l'Escolania de Lluc (cursos 1967-68, 68-69) i set anys, ara ja fa, a la ciutat de València, ens impulsaren a la confecció de material valencià apte i d'acord al mà-

xim amb els principis de la didàctica actual. El fet d'haver de pensar cada setmana què havíem de fer i amb uns mitjans de vegades poc acomodats, després de tocar a moltes portes demanant la confecció de material apte per al País Valencià en els diversos nivells, i motius, entre altres, pels amics Enric Valor i Manuel Sanchis Guarner, feren que començàssim la realització de «Els vents del món». La primera carpeta apareix l'any 1975. La resposta de les terres valencianes va ésser impressionant; va suposar, a molts de llocs, el començament efectiu d'allò que pràcticament no passava d'un eslògan mentalitzador: «Valencià a l'escola».

Mostràrem el treball que anàvem fent a València als vells companys de compromís de promoció popular a Mallorca, i tots em parlaren de la necessitat que tenia la terra balear d'un treball semblant. Entre altres vull recordar En Francesc de B. Moll, que em digué: «No saps s'alegria que tenc de veure que t'has posat a treballar en això». Aquestes paraules d'encoratjament del prohom de les nostres lletres i amic no les oblidaré. Un estimul no menor, ho va suposar En Climent Garrau, aleshores president d'Obra Cultural Balear, que estigué al meu costat en tots els aspectes. La col·laboració i adhesió va ser general. Estàvem en el 1976, i en el setembre del mateix any, poguérem presentar els primers catroze temes de nivell Llebeig.

El títol genèric per als diversos nivells fou el de «Els vents del món», afegint-hi, a cada nivell, el nom de cadascun dels vents. Aquest títol genèric d'«Els vents del món», que inscrivíem en el registre oportunament, ja fa tres anys, ha estat copiat inexplicablement per l'Editorial Magisterio Español amb el títol «Els vents» i amb el mateix sistema de posar a cada nivell el nom de cadascun dels vents. El plagi al·ludit crec que correspon a desconeixement del nostre treball; però a més del dret que creim, ens assisteix, hem de fet constància que ha significat una gran confusió per a molts, pel qual motiu, ensems que expressam alegria per publicacions com la de *Magisterio Español*, agraiem el canvi de títol de la seva col·lecció.

UN PRIMER MATERIAL D'EMERGENCIA

Amb «Els vents del món», el nostre desig corresponia a voler fer els vuit nivells d'E. G. B. La forma lògica hagués estat començar per 1. *Tramuntana* i acabar en 8. *Mestral*, però, d'això, en resultava que d'aquí a vuit anys tindriem gent «alfabetitzada». Calia una solució d'emergència vàlida per a uns tres o cinc anys a fi de no perdre l'alfa-

betització dels alumnes que en aquests anys deixarien les nostres escoles. Pràcticament tots necessitaven començar per un nivell d'iniciació. No hi valia fer vuit nivells i que cadascú agafàs el nivell del curs respectiu: ens trobaríem amb qui estaria damunt les taules sense haver fet els fonaments. Resolguérem l'atzucac mitjançant una solució momentània i estabilitzadora. així:

Tres nivells per a qui ja té possibilitats d'avançar en el coneixement de la llengua d'una manera normal, amb els cursos *Llebeig* (nivell d'iniciació), *Ponent* (nivell mitjà) i *Mestral* (nivell de perfeccionament). Aquests tres nivells podien ser aptes per a alumnes de B. U. P. que no comptassin amb cap coneixement previ, ensenyament professional, segona etapa d'E. G. B. i classes de tipus popular. Per tal de tenir en un sol cos la teoria gramatical i tenir-lo com a llibre de consulta constant, és molt important afegir a aquests nivells l'ús d'una gramàtica com la d'En Francesc de B. Moll, o la d'En Marià Villangómez.

Cadascun d'aquests tres nivells té 32 temes amb lectures de contingut divers, amb la intenció d'aprendre vocabulari divers, teoria gramatical, glossaris, exercicis, cançons, etc.

Per a nivells d'edats més primerenques començarem seguidament la confecció d'uns quaderns, amb lectures, treball del vocabulari bàsic, normativa gramatical, jocs, dansa, cançons, etc. Fins a l'actualitat tenim tres quaderns que corresponen al nivell *Llevant*. Aquests *Quaderns* han resultat útils per a edats des d'un 2on. a un 5è. curs d'E. G. B. La presentació a base de quaderns de 40 pàgines fan útil tot el material o una selecció del mateix material, segons el curs que sigui, pràcticament a tota la primera etapa d'E. G. B. Seguirà el *Xaloc*, també amb tres quaderns, que continuarà la graduació començada a *Llevant* i encaixarà amb el cicle més superior que comença a *Llebeig*.

PRINCIPIS DIDÀCTICS NORMALS

He anotat els principis didàctics i experimentals que va seguint el nostre mètode a la primera pàgina de cadascun dels títols. Qui vulgui una millor explicació dels fets experimentals i els principis directius, queda invitat a mirar-los allí.

Malgrat aquesta indicació, que feim per raó d'espai, volem subratllar dos principis també allí exposats: 1. No acceptam fer un mètode d'ensenyament de la llengua per a castellano-parlants i un altre per a catalano-parlants, ja que tots tenen coneixement actiu o passiu de la llengua; no són llengües excessivament diverses el català i el castellà,

i l'ús constant de la llengua de part del professor i alumnes catalano-parlants és sistema d'eficàcia incomparable per a l'aprenentatge dels castellano-parlants. Si no es fa així produeix problemes considerables d'organització. Finalment hem de dir que ens resulta desagradable el tractament de la llengua del nostre Poble com a llengua estranya de part dels nostres mateixos conciutadans.

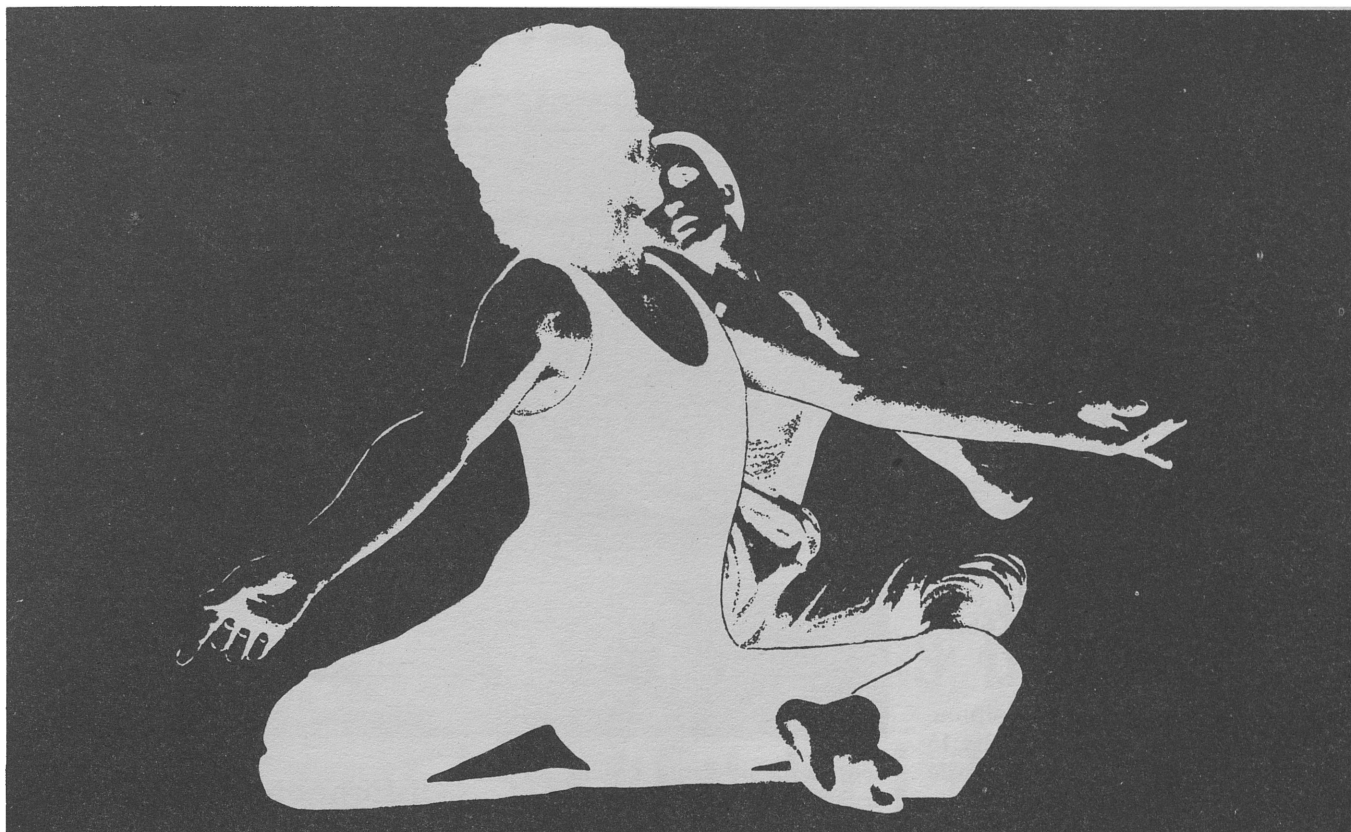
2. Som partidaris i proclamam el dret de l'ensenyament en la llengua a tots els nivells i matèries. En els primers anys d'ensenyament admetriem la docència en castellà per als castellano-parlants. Totes les iniciatives d'ensenyament en la llengua, com les d'aquest any a l'Escolania de Lluç, a la Mata de Jonc, de part de diversos ensenyants conscients del seu quefer pedagògic i de Poble, són testimonials i incitadoras a la imitació de part de la majoria; però crec que l'ensenyament en la llengua arribarà com a fruita madura quan s'haurà generalitzat, com més millor, el coneixement general i culte i l'ús públic de l'idioma. L'ensenyament en la llengua pròpia és sobretot molt important en els primers nivells d'E.G.B., i encara més en pre-escolar.

EL PROBLEMA ECONÒMIC DE LES EDICIONS

Un altre capítol important era l'econòmic. Ens trobàvem amb el cercle viciós: No hi ha textos perquè no es fa classe de llengua, no hi ha classe de llengua perquè no hi ha textos. S'havia de trencar com fos aquest cercle. A València les forces econòmiques estan en mans del *bunquer-barraqueta*; pel que fa a Balears hem acudit a la *Fundació March*, a la *Caixa de Pensions*, a la *Caixa d'Estalvis*; ni cinquanta cèntims d'ajuda! I de fet, ho podem dir amb sinceritat, «Els vents del món» han produït el major percentatge d'ensenyament de la llengua a la nostra terra balear. Cal anotar i agrair que *Omnium Cultural de Barcelona* va ajudar amb una de les seves beques anuals d'investigació.

Malgrat la incomprensió del nostre objectiu, calia anar envant i agafàrem una simple màquina d'escriure d'oficina, i anàrem fent els temes, després els hem anat tirant amb una multicopista offset, i encara la distribució i promoció s'ha fet personalment amb l'ajuda d'un estol d'esforçats col·laboradors: un llibre escolar ha de ser econòmic i així no aconseguïrem. Fruit d'això: milers i milers d'alumnes tant en el País Valencià com a Balears, han pres contacte amb un estudi en certa manera normalitzat de la pròpia llengua.

PERE RIUTORT MESTRE

Patrocinat per la Caixa de Pensions

III «stage» internacional de dansa moderna i jazz

2 - 12 d'agost a Ciutat

Per tercera vegada Anna Maleras, que dirigeix a Barcelona un estudi dedicat exclusivament a la dansa moderna i al jazz, ha organitzat a Ciutat de Mallorca un «stage» internacional de la seva especialitat artística i docent que va reunir al Col·legi de Sant Gaietà un centenar d'alumnes mallorquins, barcelonins i estrangers: belgues, hol·landesos, etc.

L'Obra Cultural de la Caixa de Pensions per a la vellesa i d'estalvis ja va patrocinar el II «stage» de l'any passat i enguany, endemés d'una important aportació econòmica, ha concedit deu beques a alumnes mallorquins per tal que el «stage» no sols passi per Mallorca sinó que hi deixi la seva influència. A partir del primer curs (1976), Tània Quetglas ja creà un grup de dansa moderna.

Els professors eren de diverses nacionalitats. Walter Nicks, és un dels primers especialistes mundials de jazz i és de Nova York. Guillermo Palomares és un coreògraf mexicà resident a Pa-

ris. Carl París, de l'escola de Martha Graham, també procedeix de Nova York i ha recorregut el món amb la companyia d'Alvin Aley. Dyola Maristany nasqué a Ciutat però es formà a Madrid, Barcelona i Nova York i és una especialista en jazz i una coreògrafa destacada. La supervisió i direcció artística és d'Anna Maleras; i la direcció tècnica, la porta Delfí Colomé.

Els expliquen el que té la dansa moderna d'expressió corporal, desinhibició, moviment... «Es perd acortronament i la rigidesa de la dansa clàssica. Adhuc podem dir que obren mentalitats i formes d'expressió».

Aquests «Tercer stage Internacional de dansa moderna i jazz» s'inaugurà el dia 2 d'agost i es perllongà fins dia 12.

Els dies 10 i 11 del mes esmentat, i patrocinades per la Caixa de Pensions, hi hagué dues actuacions del grup-estudi a la Sala Mozart de l'Auditori de Ciutat.

VIII Serenates d'Estiu

De dia 24 d'agost al 22 de setembre se celebraren a Ciutat de Mallorca les VIII serenates d'estiu, organitzades per Juventuts musicals i patrocinades per la *Caixa de Pensions, «la Caixa» de Catalunya i Balears.*

Els dies 24 d'agost, 7 i 22 de setembre tingueren lloc al magnífic claustre gòtic de Sant Francesc. Dia 24 es dedicà a un concert de música medieval i de música clàssica hindú. En foren intèrprets Laurent Aubert, de Ginebra, i Hans van Rosmalen, d'origen indonesi, nascut a Djakarta. Dia 7 de setembre, Wolfgang Leibnitz, natural de Leipzig, oferí un concert de piano amb obres de F. Chopin, C. Debussy i M. Moussorgsky.

El concert de trompa alpina, trompes i orgue tingué lloc dia 15 de setembre a la parròquia de Sant Agustí (vegeu foto) i hi intervingueren Joan Manuel Gómez de Edeta (trompa alpina i trompa), Miquel Gómez Gómez (trompa) i Esteban Elizondo (orgue) amb obres de Haendel, Stanley, Rosetti i altres.

Les serenates conclogueren dia 22 de setembre al claustre de Sant Francesc amb un concert de flauta (Josefina Sanmartín) i guitarra (Josep-J. Henríquez), que interpretaren obres de M. Giuliani, Jean B. Loellet de Gant, E. Satie, M. de Falla i Jacques Ibert.

Diguem, en acabar la presentació d'aquestes magnífiques serenates d'estiu, que l'*Obra Cultural de «la Caixa»* no ha oblidat en cap moment el món de la música en la seva tasca de difusió cultural. I això en diversos sentits i cap a objectius diversos: com a espectacle, com a pedagogia, amb voluntat de recerca o d'aplegar la tradició.

Així podem esmentar una tasca pedagògica *«Música viva a l'escola»* que en aquest moments arriba a 220.000 escolars; ha creat un *Centre d'estudis musicals*, continua la tradició de l'ensenyament musical a les cegues residents del

centre social *Santa Llúcia*; sovint organitza espectacles i concerts, i des dels seus orígens ha ajudat el *Grup Instrumental Català*, dedicat especialment a la recerca i a l'avantguarda, necessàries per a l'esdevenidor del mateix art musical.

Mes de cultura a Sóller

Al llarg de tot el mes d'agost, a Sóller, la delegació de l'*Obra Cultural Balear* en aquella ciutat, sota el patrocini de *«la Caixa» de Pensions*, organitzà 67 hores d'animació cultural, amb dotze activitats que es distribuïren així: 1. Taller de plàstica i llengua; 2. Taller de ceràmica; 3. Cursets de català; 4. Cursets de balls mallorquins; 5. Cinema-Fòrum; 6. Espectacles; 7. Literatura; 8. Història de l'Art a Sóller; 9. Cicle sobre Ecologia; 10. Excursió; 11. Cant popular; 12. Fi de festa.

Hi intervingueren Josep M. Llompart, Antoni Serra, Miquel Ferrà, Escola de teatre de Sants, Joan Mayol, Guillem Colom, Miquel Ballester, André Torcqué, Guillem Mateu, Biel Majoral, Biel Caragol i el grup Cucorba de Muro.

II Jornades d'Història de l'Educació als PP. CC.

Organitzades pel departament de pedagogia de la *Facultat de Filosofia i Lletres* de la nostra Ciutat, i amb el patrocini de l'*Obra Cultural de «la Caixa» de Pensions*, són programades per als dies 2 - 5 del proper novembre les II JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ EN ELS PAÏSOS CATALANS.

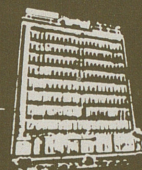
Hi intervindran segons el programa que tenim a mà: Jaume Carbonell, Joan Tusquets, Robert Pring-Mill; endemés hi haurà diverses comunicacions. La Coral Universitària donarà un concert, hi haurà exposició de fotografies: *«Imatges d'una educació i d'una història»*, la representació d'EL RETAULE DEL FLAUTISTA, de Jordi Teixidor; pels comedians de Bunyola, una recepció pel President del Consell Interinsular i una excursió a la serra de Tramontana. Els actes, si el programa no indica el contrari, es faran al saló d'actes de la *Caixa de Pensions* (Avda. Alexandre Rosselló, 40; oficina principal).

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

"la Caixa"

de Catalunya i Balears

**70 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

Delegació General de Balears:

Av. Alexandre Rosselló, 40 - CIUTAT DE MALLORCA

Oficines Centrals:

Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA

Deu anys de fidelitat al nostre
poble i a la seva cultura

Volem ser un instrument indispensable
d'informació i comunicació
per a les Illes

Col·laborau. Feis-vos-ne subscriptor.

Apartat 619 - Ciutat de Mallorca

Recordau els nostres temes d'enguany:

B. Rosselló - Pòrcel, Ordenació del territori, Joan Miró